

**Selvitys huoltajien
kuvaohjelmien
ikärajoihin liittyvästä
tietoudesta
sekä ikärajojen
noudattamisesta
perheissä**

1/2014

Kulttuuripoliittisen tutkimuksen
edistämissätiö (Cupore)

Kansallinen audiovisuaalinen
instituutti (KAVI)

cupore

KANSALLINEN AUDIOVISUAALINEN INSTITUUTTI
NATIONELLA AUDIOVISUELLA INSTITUTET
NATIONAL AUDIOVISUAL INSTITUTE

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	3
1. TUTKIMUKSEN TAUSTA	5
1.1 Tutkimuksen tavoite ja aineistonkeruu	5
1.2 Kuvaohjelmien ikäraajat ja sisältösymbolit	5
1.2.1 Mihin ohjelmien ikärajojen luokittelu perustuu?	7
1.2.2 Kuka antaa ohjelmille ikäraajat?	7
2 TULOKSET	8
2.1 Tutkimuksen kohderyhmä ja taustatiedot	8
2.2 Huoltajien ikärajojen ja sisältösymbolien tuntemus	10
2.2.1 Elokuvat ja tv-ohjelmat	10
2.2.2 Digitaaliset pelit	12
2.2.3 Tv-ohjelmien esitysaikojen (vedenjakaja-ajat) tunteminen	14
2.2.4 Lisätiedon tarve ikärajoista	15
2.3 Huoltajien suhtautuminen ikäraja- ja sisältömerkintöihin	15
2.3.1 Mediasisällöistä tietämisen tärkeys	15
2.3.2 Ikäraja- ja sisältömerkintöjen huomioiminen	16
2.3.3 Mielipiteet nykyisistä ikärajoista, luokittelujärjestelmästä sekä tv-ohjelmien esitysaajoista	17
2.3.4 Merkintöjen vaikutus huoltajan omiin ohjelmavalintoihin	21
2.3.5 Ikärajamerkintöjen sitovuus ja tarpeellisuus	22
2.4 Noudattavatko huoltajat ikärajoja?	22
2.4.1 Elokuvat ja tv-ohjelmat	22
2.4.2 Digitaaliset pelit	24
2.4.3 Mediasisällöistä keskustelu lapsen kanssa	25
2.4.4 Huoltajien kokemuksia ikärajojen valvonnasta	26
2.5 Netti-tv:n ja maksullisten tv-palveluiden käyttö perheissä	27
2.5.1 Lasten netti-tv:n ja maksullisten tv-palveluiden käyttö	27
2.5.2 Ikärajojen valvonta tv-kanavien netti-tv:ssä	28
2.5.3 Ikärajojen valvonta maksullisissa tv-palveluissa	29
3 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	31
3.1 Huoltajien ikärajatuntemus	31
3.2 Huoltajien suhtautuminen ikäraja- ja sisältömerkintöihin	32
3.3 Ikärajojen noudattaminen ja valvonta	33
3.4 Lasten netti-tv:n käyttö ja käytön valvominen	33
3.5 Tulosten vertailu aiemmin tehtyjen selvitysten tuloksiin	34
LÄHTEET	37
LIITTEET	38
Liite 1. Kysymyslomake	38

TIIVISTELMÄ

Raportissa esitellään tutkimustuloksia puhelinkyselystä, jonka avulla selvitettiin suomalaisten, alle 18-vuotiaiden lasten huoltajien ikärajatietämystä sekä ikärajojen noudattamista perheissä. Ikärajat ovat varoitus elokuvan, televisio-ohjelman tai digitaalisen pelin mahdollisesta haitallisuudesta lapselle ja ne perustuvat kuvaohjelmien tarjoamista sääntelevään kuvaohjelmalakiin (710/2011). Selvitys tehtiin, koska kuvaohjelmalaki ja sen myötä kuvaohjelmien ikärajat ja ikärajamerkinnät muuttuivat 1.1.2012. Tarkoituksena oli selvittää miten nykyiset ikärajat tunnetaan ja miten niitä noudatetaan.

Tutkimuksen teettivät Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore ja Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus MEKU (1.1.2014 alkaen Kansallisen audiovisuaalisen instituutin KAVIn Mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö MEKU). Tutkimuksen toteutuksesta vastasi Innolink Research Oy. Käsillä olevan raportin tutkimuksen tuloksista kokosivat projektitutkija Saana Korva ja erikoissuunnittelija Anu Löfgren Cuporesta.

Tulosten mukaan lasten huoltajien ikärajojen tuntemus on kohtalaista. Parhaiten elokuvien ja tv-ohjelmien ikärajoista tunnetaan ikäraja 18, jonka osasi nimetä 61 prosenttia kyselyyn vastanneista huoltajista. Noin joka toinen huoltajista tunsi muut elokuvien ja tv-ohjelmien ikärajat.

Digitaalisten pelien ikärajat huoltajat tuntevat huonosti. Toisaalta, digitaalisia pelejä ei välttämättä pelata kaikissa perheissä tai pelaaminen ei ole lasten ikään nähden vielä ajankohtaista – suurimmalla osalla haastatelluista huoltajista oli alle 11-vuotiaita lapsia.

Puolet kyselyyn vastanneista huoltajista mieltää ikärajat vain osittain ehdottomiksi (esimerkiksi ikärajan 18) ja osittain suosituksiksi. Vain muutama huoltaja tuhannesta vastaajasta on sitä mieltä, ettei ikärajoja tarvita lainkaan. Huoltajista kaksi kolmasosaa (66 %) kertoo noudattavansa yleensä asetettua ikärajaa, kun lapsi haluaa katsoa elokuvan tai tv-ohjelman.

Huoltajien elokuvien ja tv-ohjelmien sisällöstä kertovien symboleiden tuntemus on selvityksen mukaan heikkoa; vain 43 prosenttia huoltajista tunsi väkivaltaa ja ahdistusta symboloivat merkit ja viidesosa ohjelman sisältämää seksiä ja päihteiden käyttöä symboloivat merkit. Pelien kohdalla sisällöistä kertovien symbolien tuntemus on kokonaisvaltaisesti vielä heikompaa kuin elokuvien ja tv-ohjelmien kohdalla.

Ikärajoin perustuvat tv-ohjelmien esitysajat (vedenjakajakellonajat) huoltajat tuntevat tämän selvityksen perusteella heikosti. Liki kaksi kolmasosaa

(63 %) huoltajista ei tiennyt vedenjakaja-aikoja. Lähes 90 prosenttia kyselyyn vastanneista huoltajista pitää nykyisiä vedenjakaja-aikoja kuitenkin sopivina.

Huoltajista 40 prosenttia kertoi lapsensa katsovan netti-tv:tä. Suurin osa vastaajista kertoi myös, etteivät perheen lapset käytä maksullisia netti-tv-palveluita (esim. Netflix); vain 13 prosenttia huoltajista sanoi lastensa käyttävän mainittuja palveluita.

Jos huoltajat saisivat itse valita, hieman yli puolet vastaajista olisi nykyisen käytännön eli ikärajoitusten ja symbolimerkkien yhdessä muodostaman luokittelujärjestelmän kannalla. Vain yksi prosentti kyselyyn vastanneesta 1001 huoltajasta oli sitä mieltä, että luokittelua ei tarvita lainkaan. Kaiken kaikkiaan, selvityksen perusteella vaikuttaisi siltä, että huoltajat pitävät ikärajoja yleensä tarpeellisina, mutta niiden valvonta voisi olla omaehtoisempaa.

1. TUTKIMUKSEN TAUSTA

Tässä raportissa esitellään tutkimustuloksia puhelinkyselystä, jonka avulla selvitettiin suomalaisten, alle 18-vuotiaiden lasten huoltajien ikärajatuntemusta sekä ikärajojen noudattamista perheissä. Ikärajat ovat varoitus elokuvan, televisio-ohjelman tai digitaalisen pelin mahdollisesta haitallisuudesta lapselle ja ne perustuvat kuvaohjelmien tarjoamista sääntelevään kuvaohjelmalakiin (710/2011). Selvitys tehtiin, koska kuvaohjelmalaki ja sen myötä kuvaohjelmien ikärajat ja ikärajamerkinnät muuttuivat 1.1.2012. Tarkoituksena oli selvittää miten nykyiset ikärajat tunnetaan ja miten niitä noudatetaan.

Tutkimuksen teettivät Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö (Cupore) ja Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus (MEKU). MEKU yhdistyi 1.1.2014 Kansallisen audiovisuaalisen arkiston kanssa Kansalliseksi audiovisuaaliseksi instituutiksi (KAVI) ja jatkaa toimintaansa KAVIn Mediakasvatus- ja kuvaohjelmajaksikkona (MEKU). Tutkimuksen toteutuksesta vastasi Innolink Research Oy. Käsillä olevan raportin tutkimuksen tuloksista kokosivat projektitutkija Saana Korva ja erikoissuunnittelija Anu Löfgren Cuporesta.

1.1 Tutkimuksen tavoite ja aineistonkeruu

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää

- huoltajien tietämystä kuvaohjelmien ikärajoista
- huoltajien suhtautumista ikärajiin ja sisältösymboleihin
- kuinka aktiivisesti huoltajat valvovat lasten kuvaohjelmien katselua

Tutkimuksen aineisto kerättiin puhelinhaastatteluina touko-kesäkuussa 2013. Kohderyhmän muodostivat lasten huoltajat, joilla on samassa taloudessa asuvia alle 18-vuotiaita lapsia. Tutkimusta varten haastateltiin yhteensä 1001 lasten huoltajaa.

Kuvaohjelmien ikärajojen tuntemusta on selvitetty aiemmin mm. Valtion elokuvatarkastamon (VET) osana kuluttajabarometriä teettämässä selvityksissä (mm. VET 2007, 2009) sekä Opetus- ja kulttuuriministeriön (2009) ja Viestintäviraston (2009) julkaisuissa. VET:n teettämiä selvityksiä ei ole julkaistu. Aiempia selvityksiä hyödynnettiin tämän tutkimuksen suunnittelussa.

1.2 Kuvaohjelmien ikärajat ja sisältösymbolit

Nykyisen kuvaohjelmalain mukaan Suomessa tarjottavat eli myytävät, esitettävät, tai vuokrattavat elokuvat, televisio-ohjelmat ja digitaaliset pelit on merkittävä ikärajalla ja sisältösymboleilla, lukuun ottamatta laissa mainittuja luokittelusta vapautettuja sisältöjä (9–11 §). Ikärajat perustuvat kuvaohjelmien väkivaltaisuuteen, ahdistavuuteen, seksuaaliseen sisältöön tai päihteiden käytön kuvauksiin. Ikärajat eivät ole suosituksia. Kaikille sallittu ohjelma ei siis tarkoita lastenohjelmaa, vaan että ohjelmassa ei ole lapsille haitallista sisältöä.

Sisältösymbolit puolestaan kertovat minkälaisien lapsille haitallisiksi arvioitujen sisältöjen vuoksi ohjelmalla on kaikille sallittua korkeampi ikäraja. Symbolit auttavat tunnistamaan sallittuja sisältöjä sekä valitsemaan itselle sopivia ohjelmia ja pelejä.

Sallittu
kaikenikäisille

Sallittu yli
7-vuotiaille

Sallittu yli
12-vuotiaille

Sallittu yli
16-vuotiaille

Vain aikuisille

Sisältää
väkivaltaa

Sisältää
seksiä

Voi aiheuttaa
ahdistusta

Sisältää
pähteiden käyttöä

Pelien ikäraajat (PEGI):

Sallittu yli
3-vuotiaille

Sallittu yli
7-vuotiaille

Sallittu yli
12-vuotiaille

Sallittu yli
16-vuotiaille

Vain aikuisille

Kiroilua

Syrjintä

Huumeet

Kauhu

Uhkapeli

Seksi

Väkivalta

Yksiselitteisesti aikuisille tarkoitettuja ohjelmia (esimerkiksi pornografia) ei tarvitse luokitella. Ne merkitään erilaisella merkinnällä kuin luokitellut, alle 18-vuotiailta kielletyt ohjelmat. Vain aikuisille tarkoitettujen ohjelmien ja pelien luovuttaminen alaikäiselle on rikoslain vastaista.

Julkisissa esityksissä, esimerkiksi elokuvateattereissa voidaan 7, 12, ja 16 vuoden ikärajoista joustaa kolme vuotta silloin, kun lapsi on aikuisen seurassa. Ikäjousto ei koske ikärajan 18 saaneita ohjelmia.

1.2.1 Mihin ohjelmien ikärajojen luokittelu perustuu?

Kuvaohjelmalaki, johon ikärajat perustuvat, on luonteeltaan lastensuojelulaki. Sen tarkoituksena on suojella lapsia kuvaohjelmien mahdollisilta haitallisilta vaikutuksilta. Lapsen kyky ymmärtää ja tulkita mediaa on riippuvainen sekä emotionaalisista että kognitiivisista taidoista, jotka kehittyvät iän myötä. Niissä voi kuitenkin olla suuriakin yksilöllisiä eroja. Kuvaohjelmalaissa määritetyt ikärajat perustuvat arvioituun, lasten keskimääräiseen kehitystasoon eri ikävuosina.

Faktan ja fiktion erottelukyky on perusedellytys sille, että voi ottaa etäisyyttä liian pelottaviin mediasisältöihin. Tämä erottelukyky kehittyy alle kouluikäisillä lapsilla vähitellen. Alakouluikäisillä on jo enemmän kykyä arvioida ja kyseenalaistaa erilaisia mediasisältöjä, eritellä esimerkiksi syy- ja seuraussuhteita ja arvioida sitä, mikä on oikein ja väärin. Nuoruusikää lähestyttäessä korostuu tarve saada voimakkaita tunnekokemuksia ja jännitystä, jolloin oman sietokyvyn rajat saatetaan helposti yliarvioida. Erilaisia mediasankareita voidaan ihailia ja käyttää myös oman identiteetin rakennuspalikoina.

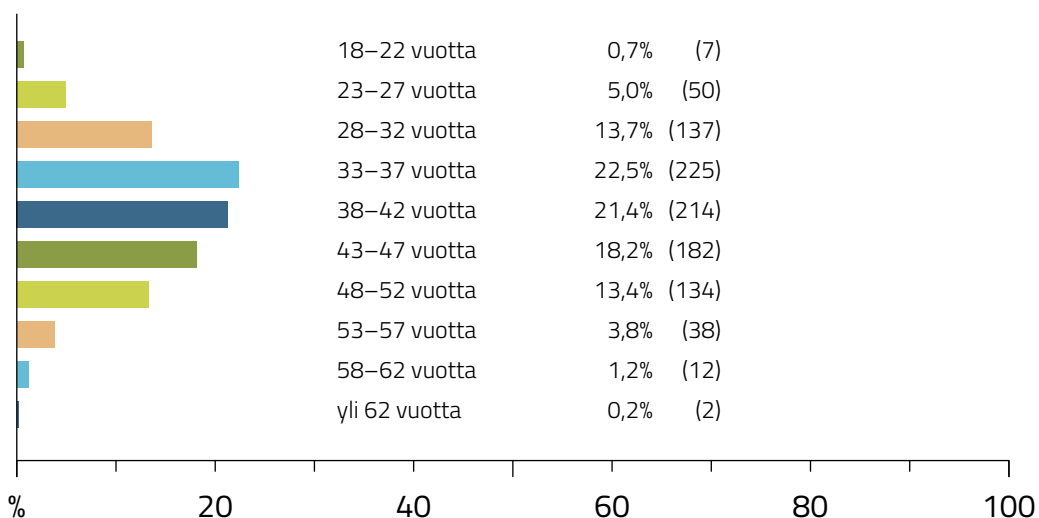
1.2.2 Kuka antaa ohjelmille ikärajat?

Vuoden 2012 alussa ikärajaluokittelu siirtyi Valtion Elokuvatarkastamolta itsenäisille kuvaohjelmaluokittelijoille, jotka työskentelevät kuvaohjelmien levittäjien tai luokittelua tarjoavien yritysten palveluksessa. Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (KAVI) kouluttaa luokittelijat ja valvoo heidän toimintaansa. KAVI voi valvontaan liittyvän uudelleenluokittelun lisäksi luokitella ohjelmia myös tilauksesta.

2 TULOKSET

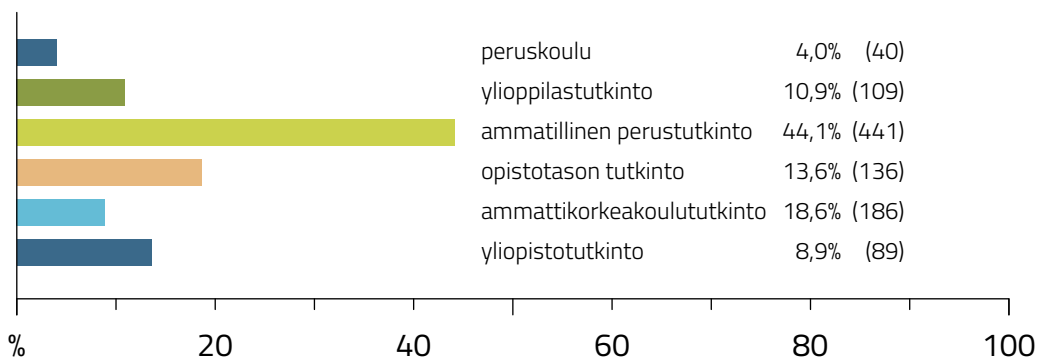
2.1 Tutkimuksen kohderyhmä ja taustatiedot

Tässä tutkimuksessa selvitettiin suomalaisten, alle 18-vuotiaiden lasten huoltajien ikäraajatuntemusta, suhtautumista ikäraajoihin sekä ikärajojen valvontaa. Tutkimukseen osallistui yhteensä 1001 huoltajaa. Vastaajista oli naisia 636 ja miehiä 365. Suurin osa, 60 prosenttia vastaajista oli iältään 33–47-vuotiaita (Kuva 1). Myös 48–52-vuotiaita vastaajia oli yli sata (134), noin 13 % kaikista haastatelluista.

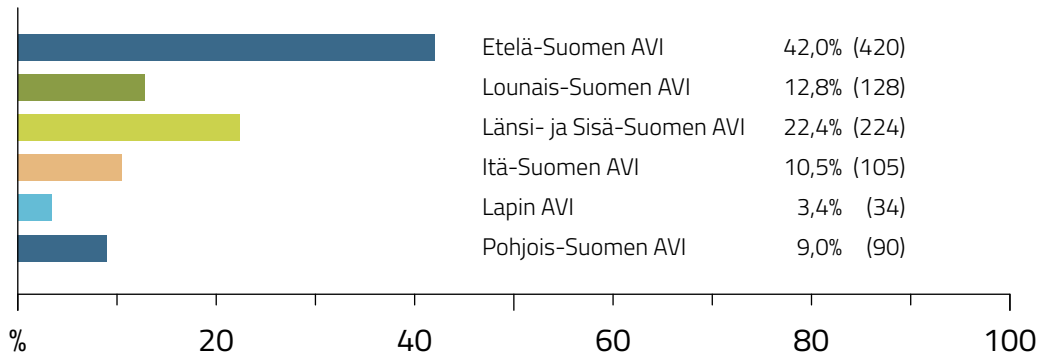
Kuva 1. Vastaajien ikäjakauma.

Koulutustaustaltaan kyselyyn vastanneista huoltajista oli valtaosa, 44 prosenttia, ammatillisen perustutkinnon suorittaneita (Kuva 2). Ammattikorkeakoulututkinto oli viidesosalla (19 %) ja yliopistotutkinto noin joka kymmenellä (9 %) vastaajalla.

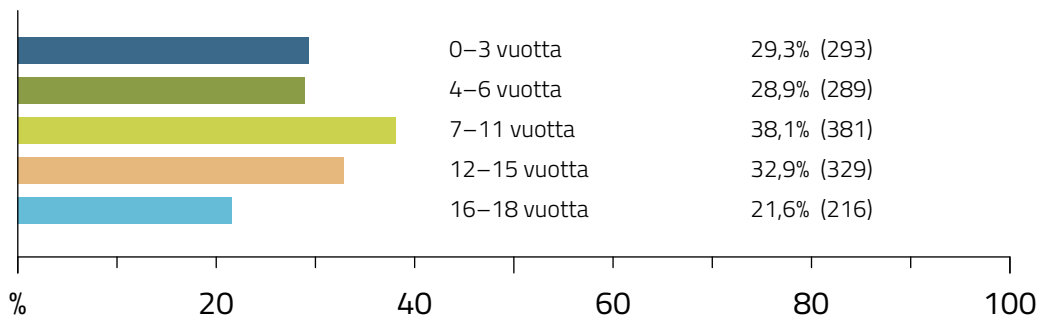
Kuva 2. Vastaajien koulutustausta.

Otoksena tutkimukseen osallistuneet huoltajat edustivat alueellisesti hyvin maan väestöä. Suurin osa, 42 prosenttia vastaajista oli Etelä-Suomesta, noin viidesosa (22 %) Länsi- ja Keski-Suomesta, ja pienin edustus, noin kolme prosenttia, (34 vastaajaa 1001 vastaajasta) Lapin alueelta (Kuva 3). Vastaajista 95 prosenttia oli suomenkielisiä ja loput ruotsinkielisiä.

Kuva 3. Vastaajien alueellinen sijoittuminen.

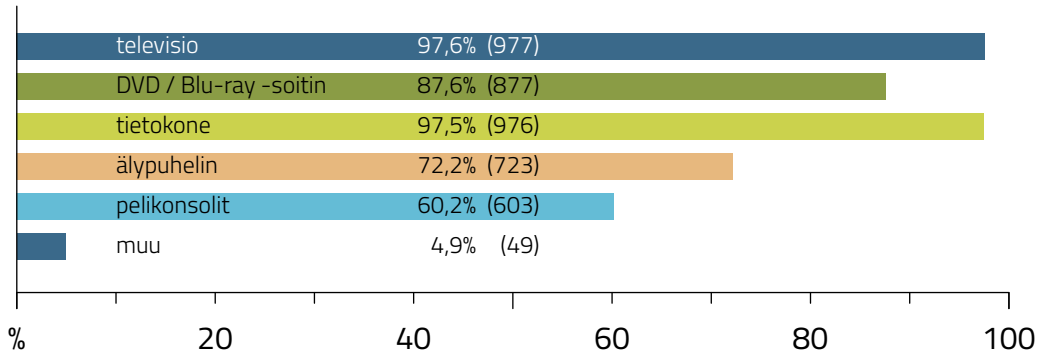
Valtaosalla, 38 prosentilla vastaajista oli huollettavanaan 7–11-vuoden ikäisiä lapsia. Noin kolmasosalla vastaajista oli 12–15-vuotiaita lapsia tai pieniä, alle 7-vuotiaita lapsia. Noin viidesosan (22 %) vastaajista lapset olivat 16–18-vuotiaita. (Kuva 4.)

Kuva 4. Haastateltujen vastaajien lapsen/lasten ikä.

Taustatietona huoltajilta kysyttiin myös millaisia kuvaohjelmien katseluun tai pelaamiseen käytettäviä medialaitteita heillä on kotonaan käytössä (Kuva 5). Vastausvaihtoehtoina olivat televisio, DVD- tai Blu-ray-soitin, tietokone, älypuhelin tai pelikonsoli.

Vastausten mukaan lähes kaikissa perheissä oli käytössä tv ja tietokone. Suurin osa käytti myös DVD- tai Blu ray -soitinta ja noin kolme neljäsosaa (72 %) älypuhelin. Pelikonsoli löytyi kyselyn mukaan kolmen viidestä (60 %) vastaajista kotoa.

Kuva 5. Vastaajien kotona käytössä olevat medialaitteet.

2.2 Huoltajien ikärajojen ja sisältösymbolien tuntemus

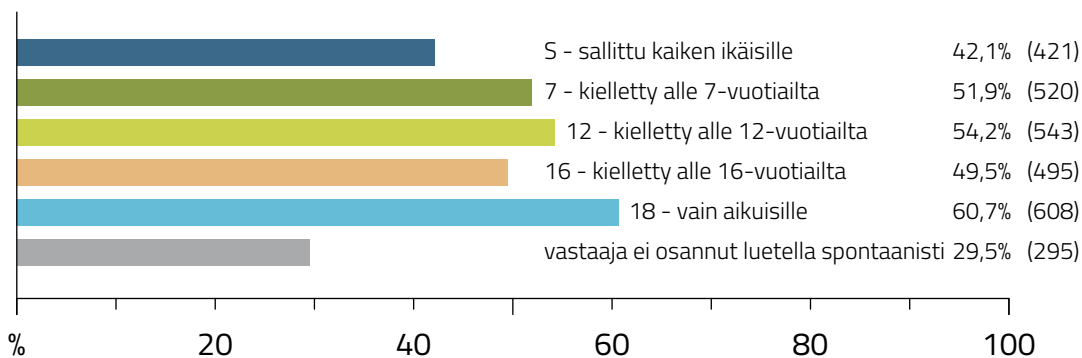
2.2.1 Elokuvat ja tv-ohjelmat

Ikärajojen tunnettuus

Kyselyn tavoitteena oli selvittää kuinka hyvin huoltajat tuntevat kuvaohjelmien ikärajoja. Vastaajalta kysyttiin osasiko tämä luetella nykyiset elokuvien ja tv-ohjelmien ikärajat. Kysymys esitettiin ensin avoimesti, jotta saataisiin mahdollisimman spontaani vastaus (ks. Liite 1, s. 39). Lopuksi haastattelija kertoi oikeat ikärajat vastaajalle.

Vastausten mukaan elokuvien ja tv-ohjelmien ikärajamerkinnöistä tunnettiin parhaiten ikäraja 18, jonka tunsivat 61 prosenttia eli kolme viidestä haastatelluista lasten huoltajista (Kuva 6). Ikärajan 12 tunsivat hieman yli puolet, 54 prosenttia huoltajista ja ikärajat 7 ja 16 noin puolet kyselyyn osallistuneista huoltajista.

Heikoimmin ikärajoista tunnettiin S, sallittu kaiken ikäisille (ruotsiksi T, Tillåtet för alla åldrar), jonka tunsivat kaksi viidesosaa, 42 prosenttia huoltajista. S:n tunnettuuteen saattoi vaikuttaa se, ettei ikärajaa sallittu kaikenikäisille osattu ehkä mieltää varsinaisesti ikärajaksi, joka tyypillisesti viittaa johonkin tiettyyn ikävuoteen.

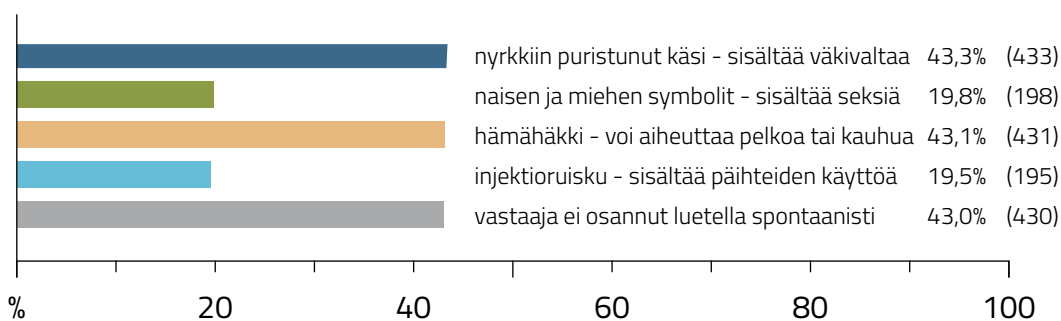
Kuva 6. Huoltajien elokuvien ja tv-ohjelmien ikärajojen tuntemus.

Kun tarkastellaan huoltajien elokuvien ja tv-ohjelmien ikärajojen tuntemusta sukupuolen mukaan, on naisten ikäraajatuntemus tämän selvityksen perusteella yleisesti miehiä hieman parempi.

Sisältösymbolien tunnettuus

Huoltajilta kysyttiin myös elokuvien ja tv-ohjelmien sisältösymboleiden tuntemusta. Koska sisältösymboleita oli käytetty kyselyn aikaan ikärajojen yhteydessä vasta noin vuoden verran, kerrottiin haastateltavalle alkuun, että ikärajojen yhteydessä esitetään myös ohjelman tai pelin haitallisesta sisällöstä kertova kuvallinen merkki. Tämän jälkeen vastaaja sai spontaanisti luetella tuntemansa symbolit. Lopuksi haastattelija kertoi oikeat sisältösymbolit vastaajalle.

Kyselyn mukaan elokuvien ja tv-ohjelmien sisältösymboleista tunnettiin parhaiten väkivallan ja ahdistuksen symbolit, jotka tunsivat 43 prosenttia huoltajista (Kuva 7). Väkivallan symbolimerkki on nyrkkiin puristunut käsi ja ahdistuksen hämähäkki. (Kyselylomakkeessa puhuttiin ahdistuksen sijaan pelon tai kauhun symbolista ahdistus-käsitteen vaikean määrittelyn vuoksi.) Heikoimmin huoltajat tunsivat seksiä ja päihteiden käyttöä symboloivat merkit, jotka osasi luetella vain noin viidennes, 20 prosenttia huoltajista. Ohjelman sisältämää seksiä symboloi merkki, jossa on naisen ja miehen symbolit, ja päihteiden käyttöä merkki, jossa on injektioiruisku.

Kuva 7. Huoltajien elokuvien ja tv-ohjelmien sisältösymboleiden tuntemus.

Kun tarkastellaan sisältösymbolien tuntemusta sukupuolen mukaan, on tutkimukseen osallistuneilla naisilla hieman parempi tietämys elokuvien ja tv-ohjelmien symboleista kuin tutkimukseen osallistuneilla miehillä, mutta erot eivät ole kovin suuria.

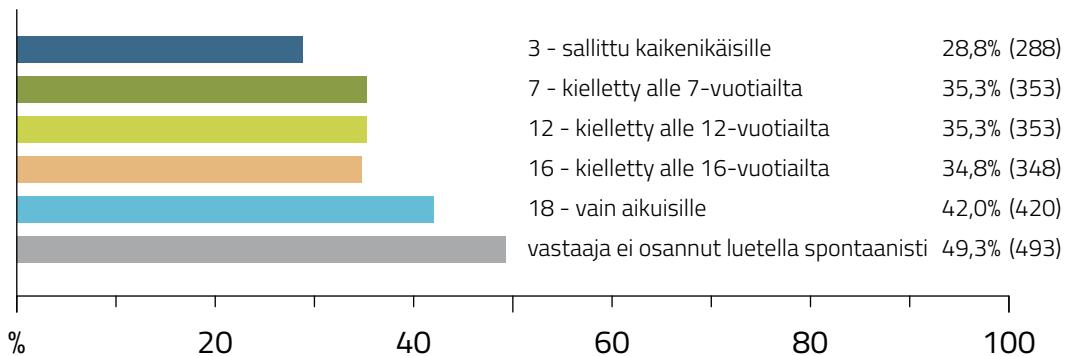
2.2.2 Digitaaliset pelit

Ikärajojen tunnettuus

Elokuviin ja tv-ohjelmien tapaan vastaajilta kysyttiin myös digitaalisten pelien (esim. X-box, PlayStation, PC-pelit) ikärajojen ja niiden yhteydessä esitettävien sisältösymbolien tuntemusta. Pelien ikärajat ovat yhtä lukuun ottamatta elokuvien ja tv-ohjelmien ikärajojen mukaiset. Pelien alin ikäraja on 3, kun elokuvilla ja tv-ohjelmilla se on S, sallittu kaiken ikäisille.

Tulosten mukaan, vaikka pelien ikärajat ovat lähes samat kuin elokuvien ja tv-ohjelmien, ne tunnettiin selvästi huonommin (Kuva 8). Pelien ikärajamerkinnöistä tunnettiin parhaiten ikäraja 18, jonka tunsivat noin kaksi viidesosaa, 42 prosenttia huoltajista. Myös elokuvien ja tv-ohjelmien yhteydessä ikäraja 18 tunnettiin parhaiten, mutta huomattavasti kuitenkin pelien ikärajoja paremmin, kun sen tunsivat 61 prosenttia vastaajista. Heikoimmin pelien ikärajoista tunnettiin ikäraja 3, jonka tunsivat alle kolmasosa, 29 prosenttia kyselyyn vastanneista huoltajista.

Yleisesti ottaen pelien ikärajat tunsivat keskimäärin kolmasosa, noin 35 prosenttia vastaajista, kun elokuvien ja tv-ohjelmien kohdalla – lukuun ottamatta ikärajaa S, sallittu kaiken ikäisille – ikärajat tunsivat keskimäärin 52 prosenttia kaikista vastaajista.

Kuva 8. Huoltajien digitaalisten pelien ikärajojen tuntemus.

Kun tarkastellaan pelien ikärajatuntemusta sukupuolen mukaan, miesten ikärajatuntemus oli pelien kohdalla naisia jonkin verran parempi, ikärajan 18 kohdalla jopa 10 prosenttiyksikköä.

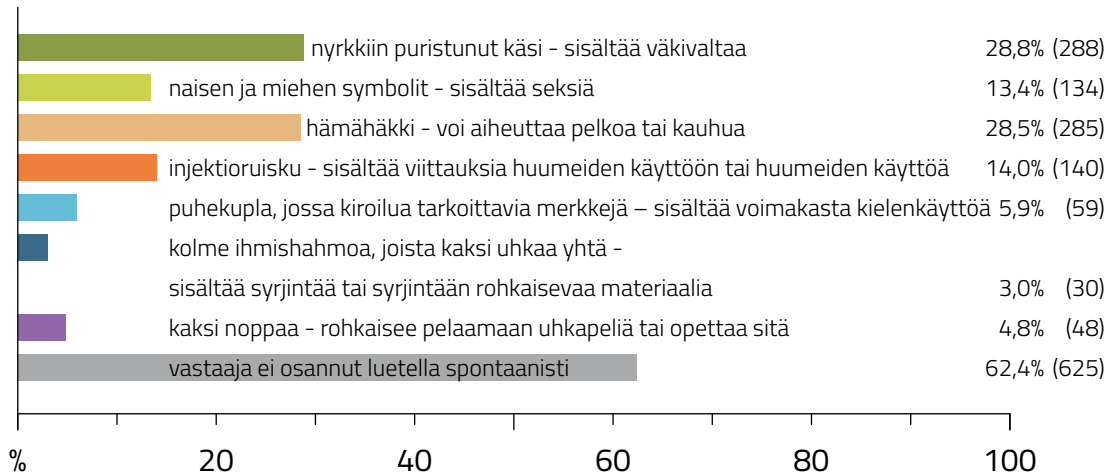
Sisältösymbolien tunnettuus

Ikärajojen lisäksi huoltajilta kysyttiin pelien ikärajojen yhteydessä esitettävien sisältösymbolien tuntemusta. Pelien sisällöstä varoittavia symboleita on yhteensä seitsemän, joista neljä, väkivallan, seksin, ahdistuksen ja päihteiden käytön symbolit ovat samat kuin elokuvilla ja tv-ohjelmilla. Lisäksi peleillä on kolme muuta symbolia, jotka kertovat pelin sisältämästä voimakkaasta kielenkäytöstä, syrjinnästä tai rohkaisemisesta uhkapelien pelaamiseen.

Tulosten mukaan huoltajien peleihin liittyvien sisältösymbolien tuntemus on heikkoa. Parhaiten huoltajat tunsivat väkivallan symbolin eli nyrkkiin pu-

ristuneen käden, jonka tunsi alle kolmasosa, 29 prosenttia huoltajista, sekä ahdistuksen symbolin hämähäkin, jonka tunsi niin ikään 29 prosenttia vastaajista (Kuva 9).

Huoltajista liki 62 prosenttia ei osannut luetella kaikkia pelien sisältösymboleita spontaanisti. Elokuviin ja tv-ohjelmien kohdalla vastaava luku oli 43 prosenttia, joten pelien kohdalla symbolit tunnettiin huomattavasti heikommin. Niin elokuvien ja tv-ohjelmien kuin pelienkin sisältösymboleista tunnetaan parhaiten väkivallan ja ahdistuksen symbolit nyrkki ja hämähäkki.

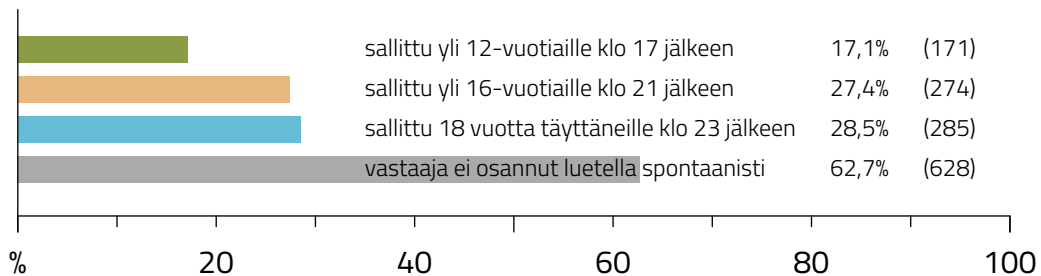
Kuva 9. Huoltajien digitaalisten pelien sisältösymbolien tuntemus.

Kun tarkastellaan pelien sisältösymbolien tuntemusta sukupuolen mukaan, on tutkimukseen osallistuneilla miehillä hieman parempi tietämys pelien sisältösymboleista kuin tutkimukseen osallistuneilla naisilla. Yli sadan vastaajan ikäluokista yli 33-vuotiaat huoltajat tunsivat sisältösymbolit jonkin verran paremmin kuin yli 43-vuotiaat ja nuoremmat alle 32-vuotiaat huoltajat.

2.2.3 Tv-ohjelmien esitysaikojen (vedenjakaja-ajat) tunteminen

Huoltajilta kysyttiin, kuinka hyvin he tuntevat tv-ohjelmien ikärajoihin perustuvat esitysajat eli niin kutsutut vedenjakajakellonajat. Ennen kysymystä vastaajille kerrottiin, että lapsia suojellaan haitallisilta mediasisällöiltä tv-ohjelmien esittämisaikojen avulla. Esittämisaikat perustuvat kuvaohjelmalakiin ja ovat tv-yhtiöiden yhdessä sopimia. Vastaajilta kysyttiin tunsivatko he nämä esitysajat.

Tulosten mukaan lasten huoltajat tunsivat vedenjakaja-ajat melko huonosti (Kuva 10). Heikoimmin vedenjakaja-ajoista tunnettiin esitysaika klo 17 ja ikäraja 12, jonka tunti alle viidesosa, 17 prosenttia huoltajista. Esitysajan klo 21 ja ikärajan 16 sekä esitysajan klo 23 ja ikärajan 18 tiesi jonkin verran useampi, yli neljäsosa vastaajista.

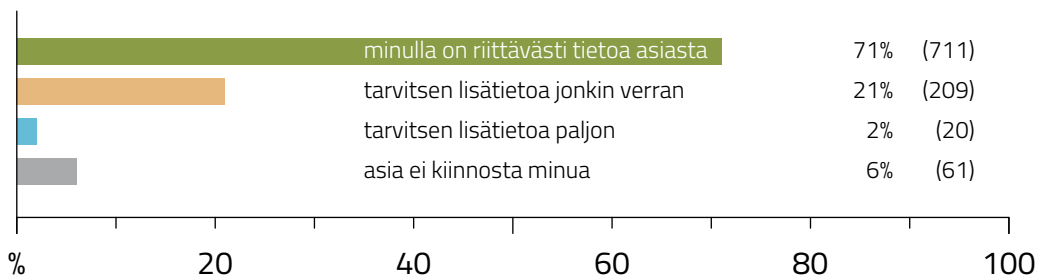
Kuva 10. Ikärajoihin perustuvien esitysaikojen tuntemus.

Kun tarkastellaan tv-ohjelmien esitysaikojen tuntemusta sukupuolen mukaan, tuntevat miehet esitysajat hieman paremmin kuin naiset. Toisaalta, naiset osasivat luetella esitysajat spontaanisti useammin kuin miehet.

Tarkasteltaessa vastauksia vastaajin iän mukaan, oli ajankohtien tuntemuksessa ikäluokittain jonkin verran eroja. Huoltajista 28–32-vuotiaat huoltajat tunsivat esitysaikoja kokonaisuudessaan heikommin, kuin vanhemmat ikäluokat: 28–32-vuotiaista huoltajista 70 prosenttia ei osannut luetella esitysaikoja, kun vanhemmissa ikäluokissa heitä oli 56–62 prosenttia huoltajista.

2.2.4 Lisätiedon tarve ikärajoista

Huoltajilta kysyttiin tarvitsevatko he lisätietoa ikärajoista. Noin 70 prosenttia huoltajista vastasi, että heillä on nykyisellään riittävästi tietoa asiasta (Kuva 11). Noin viidesosa, 21 prosenttia kertoi tarvitsevansa tietoa jonkin verran ja vain kaksi prosenttia paljon. Kyselyyn osallistuneista huoltajista 61 huoltajaa 1001 vastasi, ettei asia kiinnosta heitä. Kun verrataan saatua tulosta tuloksiin vastaajien ikärajojen tuntemuksesta yleensä, arvioivat huoltajat tietonsa tämän kysymyksen mukaan selvästi paremmiksi kuin mitä ne todellisuudessa vaikuttaisivat olevan.

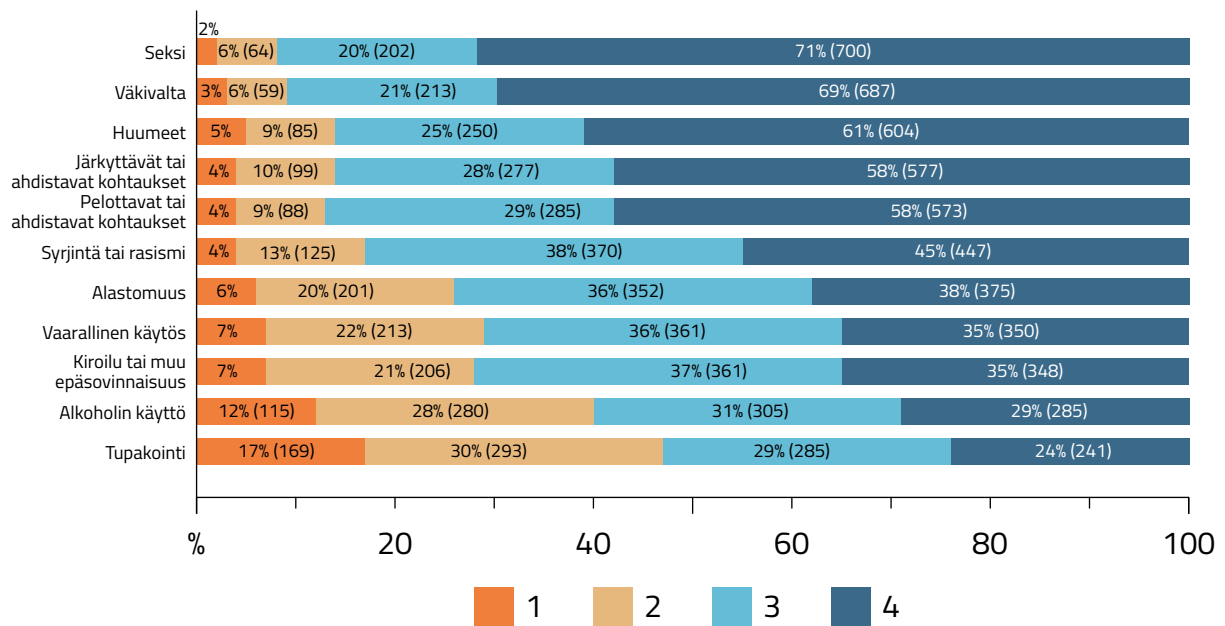
Kuva 11. Lisätiedon tarve elokuvien, tv-ohjelmien tai pelien ikärajoista.

2.3 Huoltajien suhtautuminen ikäraja- ja sisältömerkintöihin

2.3.1 Mediasisällöistä tietämisen tärkeys

Huoltajilta kysyttiin kuinka tärkeää heistä on tietää ennakkoon lapsille mahdollisesti haitallisista mediasisällöistä. Vastausvaihtoehtona oli 11 haitalliseksi arvioitua sisältöä, joista vastaajia pyydettiin arvioimaan asteikolla 1–4 kuinka tärkeää heidän mielestään on tietää kustakin kyseisestä sisällöstä ennakkoon.

Tulosten mukaan huoltajat pitivät keskimäärin hyvin tärkeänä tietää etukäteen median sisältämästä seksistä, väkivallasta ja huumeista (Kuva 12). Seksistä ja väkivallasta piti hyvin tärkeänä tietää noin 70 prosenttia huoltajista, huumeiden käytöstä 61 prosenttia ja järkyttävistä tai ahdistavaista ja pelottavista tai ahdistavista kohtauksista molemmista 58 prosenttia huoltajista.

Asteikko:

4 = hyvin tärkeää, 3 = melko tärkeää, 2 = ei kovin tärkeää, 1 = ei lainkaan tärkeää

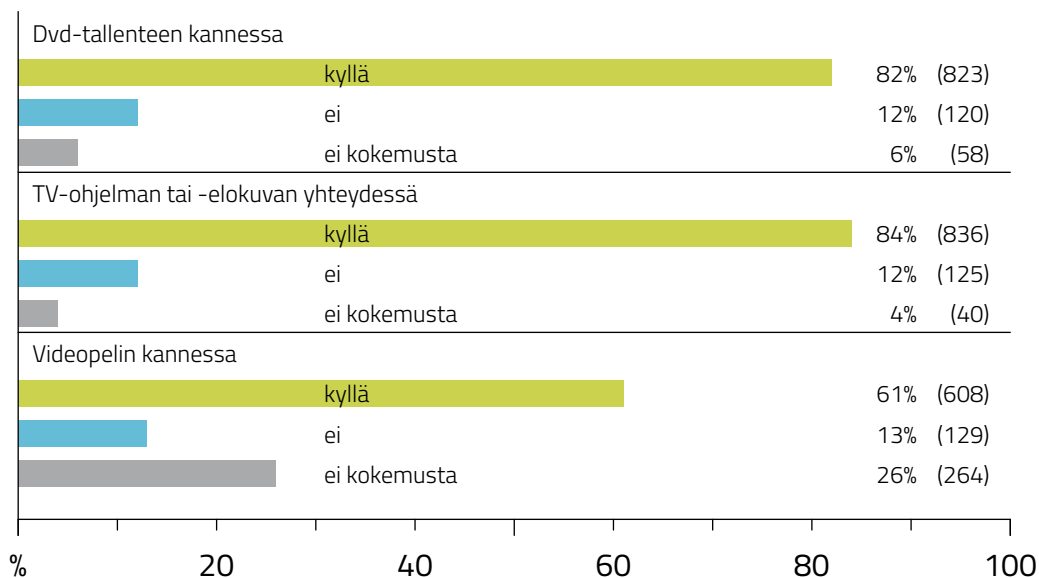
Kuva 12. Mediasisällön tekijöistä ennakkoon tietämisen tärkeys.

2.3.2 Ikäraja- ja sisältömerkintöjen huomioiminen

Kuvaohjelmien ikäraja-merkintä on lain mukaan oltava selkeästi nähtävillä. Tv-ohjelmien ja elokuvien yhteydessä ohjelman ikäraja ja sisältösymboli(t) tulee näkyä kuvaruudussa ennen ohjelman alkua. Kuvaohjelmatalenteesta ikäraja-merkintä löytyy useimmiten tallennekotelon takakannesta. Ikäraja- ja symboli-merkki tulee olla tietyn suuruinen ja muotoinen. Sisältösymboleista tärkein esitetään heti ikärajan oikealla puolella ja seuraava laitimmaisena oikealla.

Kysyttäessä huoltajilta huomioivatko he merkinnät kuvaohjelmien yhteydessä, vastasi valtaosa huomioivansa merkinnät. Tulosten mukaan yli 80 prosenttia vastaajista kiinnittää huomiota ikärajaan DVD -kotelon kannessa ja tv-ohjelman tai elokuvan yhteydessä (Kuva 13).

Pelien yhteydessä ikärajamerkinnän huomioi 60 prosenttia huoltajista. Neljäsosalla huoltajista ei ollut vastausten mukaan asiasta kokemusta. (Kuva 13.)

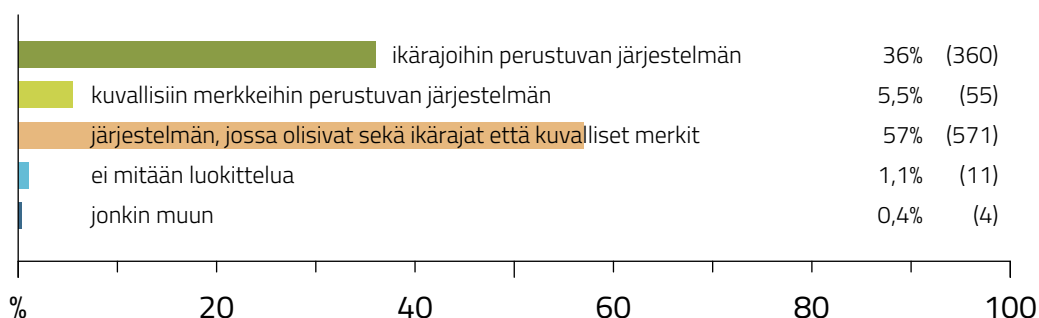

Kuva 13. Huomion kiinnittäminen ikärajamerkintään.

Tuloksiin on voinut vaikuttaa se, että ikäraja- ja symbolimerkkien ilmestymisestä mm. tv-ruutuun ei ole kulunut vielä kovin pitkää aikaa.

2.3.3 Mielipiteet nykyisistä ikärajoista, luokittelujärjestelmästä sekä tv-ohjelmien esitysajoista

Huoltajilta kysyttiin mielipidettä millaisen luokittelujärjestelmän he itse valitsisivat elokuville, tallenteille ja tv-ohjelmille. Tulosten mukaan yli puolet, 57 prosenttia huoltajista valitsisi nykyisen kaltaisen luokittelujärjestelmän, johon kuuluu sekä ikäraja- että ohjelman sisällöstä kertova kuvallinen merkki (Kuva 14). Noin kolmasosa, 36 prosenttia huoltajista piti pelkkiin ikärajiin perustuvaa järjestelmää sopivana. Vastausten mukaan vain 11 huoltajaa 1001:stä oli sitä mieltä, ettei luokittelua tarvita lainkaan.

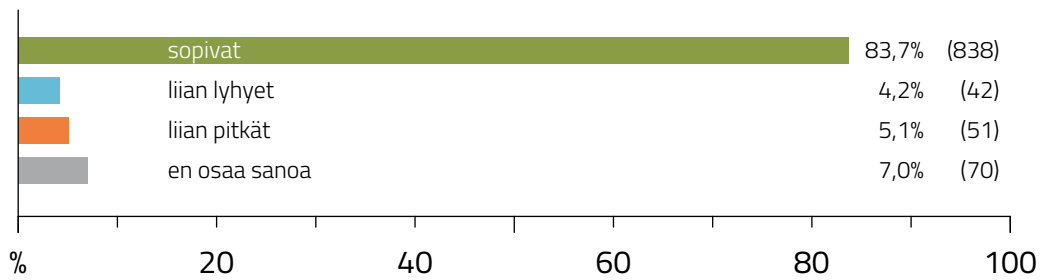

Kuva 14. Huoltajien mukaan sopiva luokittelujärjestelmä/systemi.

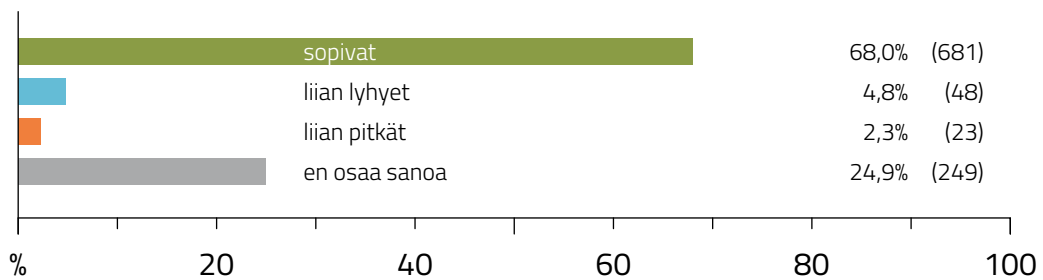
Huoltajilta kysyttiin myös ovatko ikärajojen porrastusvälit heidän mielestään sopivat. Tulosten mukaan selkeä enemmistö, 84 prosenttia piti nykyisiä elokuvien ja tv-ohjelmien porrastusvälejä sopivina (Kuva 15).

Digitaalisten pelien kohdalla valtaosa, 68 prosenttia vastaajista piti digitaalisten pelien ikäraja- ja porrastusvälejä sopivina, joskin neljäsosa vastasi, ettei osaa sanoa (Kuva 16).

Vastaajien sukupuolten, ikäluokkien tai koulutustaustojen välillä ei ole merkittäviä eroja, mutta ylioppilastutkinnon suorittaneissa oli hieman suurempi osuus porrastusvälejä liian pitkinä pitäviä henkilöitä kuin muissa koulutusta-soluokissa, noin 11 prosenttia.

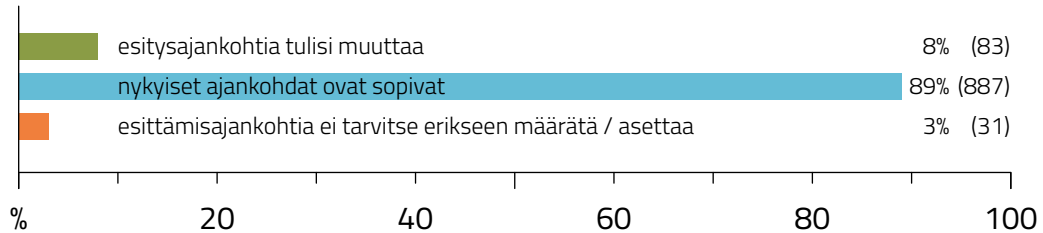

Kuva 15. Huoltajien mielipide ikärajojen porrastusväleistä (elokuvat ja tv-ohjelmat).

Kuva 16. Huoltajien mielipide ikärajojen porrastusväleistä (digitaaliset pelit).

Huoltajilta kysyttiin mielipidettä myös tv-ohjelmien ikärajoihin perustuvista esitysajoista. Suurin osa, 89 prosenttia huoltajista, vastasi nykyisten esitysajankohtien olevan sopivat (Kuva 17). Vain kolme prosenttia, 31 vastaajaa 1001 vastaajasta, huoltajista oli sitä mieltä, ettei esitysajankohtia tarvitse lainkaan määrätä tai asettaa.

Kuva 17. Huoltajien mielipiteet nykyisistä tv-ohjelmien esitysajoista.

Noin kahdeksan prosenttia huoltajista muuttaisi nykyiset vedenjakaja-ajat. Kysyttäessä miten esitysaikoja pitäisi muuttaa, huoltajat vastasivat seuraavasti (otos):

Miten esitysajankohtia tulisi mielestänne muuttaa ikärajalta 7?

— "21:00"	kuusi, joten hieman voisi nostaa ikärajaa."
— "Efter klockan 17."	— "16 "
— "Först efter kl. 22."	— "19"
— "20:00"	— "kello 21.00 jälkeen."
— "klockan 17"	— "16–19"
— "ingen gräns därför att föräldern borde kontrollera barnets tv-tittande hela tiden"	— "ei ideoita"
— "kl. 17"	— "18.00"
— "Omituisesti muotoiltu kysymys, mutta mielestäni ihan aamulla kello 6:sta iltopäivään."	— "Ennen kello 20.00"
— "Kyllä ilta kahdeksaan asti pitää tulla lapsille suunnattua ohjelmaa, vaikka erillinen kanava."	— "Minusta liian hurjia ohjelmia ja elokuvia tulee jo n.klo 20–21 aikaankin."
— "Mielestäni vasta kello 19 jälkeen, koska yleensä päivällinenkin on vasta kello 17 aikaa."	— "Minusta alle 12 vuotiaiden katselu aikoja ja ikärajoja voisi jopa tiukentaa mutta ei yli 15 vuotiaiden."
— "6"	— "Ei merkitystä"
— "klo 20 asti"	— "19.00 asti"
— "Mielestäni 7 -vuotias saa katsoa telkkaria yli viiteen asti."	— "Kello 15 jälkeen"
— "Pikkukakkonenkin tulee vasta puoli"	— "kello 19 asti voisi olla sallittuja."
	— "Minusta esim. uutiset eivät sovi alle 12-vuotiaille ollenkaan ja 19 eteenpäin ei voi mainoksia näyttää koska niissäkin paljon ei sopivaa."
	— "Kello 17"

Miten esitysajankohtia tulisi mielestänne muuttaa ikärajalta 12?

- "22:00"
- "Kanske sedan efter kl. 23."
- "kl. 19"
- "22:00"
- "kl. 19"
- "klockan nio"
- "kl. 5"
- "kl. 20–21"
- "klo 18"
- "Kello 19 jälkeen."
- "17"
- "n. klo 21–22 asti"
- "Kouluikäiset lapset ovat varmasti vielä kello 17 jälkeen hereillä, ikärajan pitäisi olla ehdottomasti kello 21."
- "18"
- "20"
- "21:00 jälkeen voi näyttää yli 12-vuotiaalle"
- "16–21"
- "20:00 eteenpäin"
- "20:00"
- "vain 16v ja 18v rajat"
- "Kouluikäiset lapsen menevät yleensä klo 21 aikaan nukkumaan ja siihen asti perheen kanssa katsotaan televisiota. Pikkukakkonenkin tulee kello 17 jälkeen vasta, eli kyllä näihin hieman pitäisi kiinnittää huomiota."
- "20.00"
- "20.00 aikoihin"
- "klo 17.00 jälkeen"
- "21:00 asti"
- "14.00 jälkeen"
- "Klo 19 jälkeen"
- "Kello 18 jälkeen"
- "18"
- "21:00 asti"
- "18"

Miten esitysajankohtia tulisi mielestänne muuttaa ikärajalta 16?

- 22:30"
- "Kanske efter kl. 24."
- "23:00"
- "kl. 22"
- "klockan tio"
- "kl. 9"
- "kl.9–10"
- "21 jälkeen."
- "Tämä oli sopiva."
- "22"
- "Tämän ikäisiä lapsia ei voi enää valvoa."
- "Mielestäni Salatut Elämät pitäisi olla vähintään k-15 ja esittää klo 21.00 jälkeen."
- "21"
- "23:00 jälkeen"
- "16–00"
- "22:00 jälkeen"
- "22:00"
- "21"
- "21.00"
- "21.00"
- "klo 21"
- "Klo 21.00 jälkeen"
- "23:00 asti"
- "Kello 20 jälkeen."
- "18"
- "23 asti"
- "22.00"
- "21.00"
- "Kello 22"
- "Välillä ohjelmaa liian aikaisin / liian myöhään."
- "21.00"
- "20:00 "

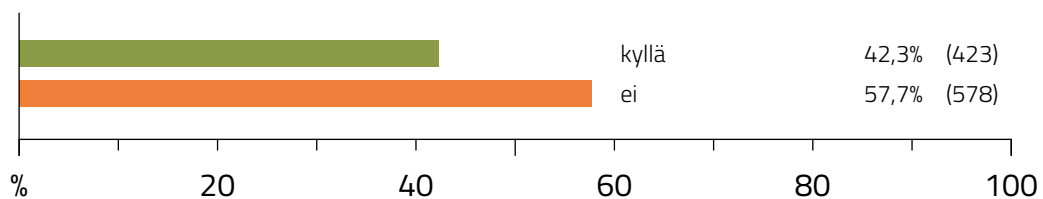
Miten esitysajankohtia tulisi mielestänne muuttaa ikärajalta 18?

— "22:30"	— "En suosittelen, että lapsi katsoisi"
— "Det också efter 24."	— "24.00"
— "0:00"	— "Aikaisemmin kuin klo 23.00 jälkeen"
— "kl. 00"	— "telkkarissa ei pidä näyttää 18-vuotiaille soveltuvaa materiaalia"
— "kl. 00"	— "Kello 21 jälkeen."
— "klockan elva"	— "00:00 asti ja jälkeen"
— "kl. 9"	— "22.00"
— "kl. 23"	— "00.00"
— "klo 23 jälkeen."	— "Kello 23–24"
— "Tämä oli sopiva."	— "24 tai myöhemmin"
— "23"	— "Myöhään puolen yön aikaan, että pikkuiset on varmasti nukkumassa."
— "22"	— "Salatut elämät tulisi esittää vasta klo 23 jälkeen."
— "23"	— "23.00"
— "23:00"	— "00:00 jälkeen"
— "16-"	
— "23–24:00 jälkeen"	
— "23"	
— "00.00"	

2.3.4 Merkintöjen vaikutus huoltajan omiin ohjelmavalintoihin

Valtaosan, 58 prosenttia huoltajista mukaan ikärajoilla ja sisältösymboleilla ei ole vaikutusta heidän omiin elokuva- ja tv-ohjelmavalintoihinsa. Rajoituksilla ja merkinnöillä on kuitenkin hieman suurempi vaikutus naisiin kuin miehiin. Eri ikäluokkien välillä on suhteellisen paljon eroja vaikutuksen suhteen. Yli sadan vastaajan ikäluokista (28–52-vuotiaat) rajoitukset ja merkinnät vaikuttivat useimmiten 38–42-vuotiaiden huoltajien ohjelmavalintoihin.

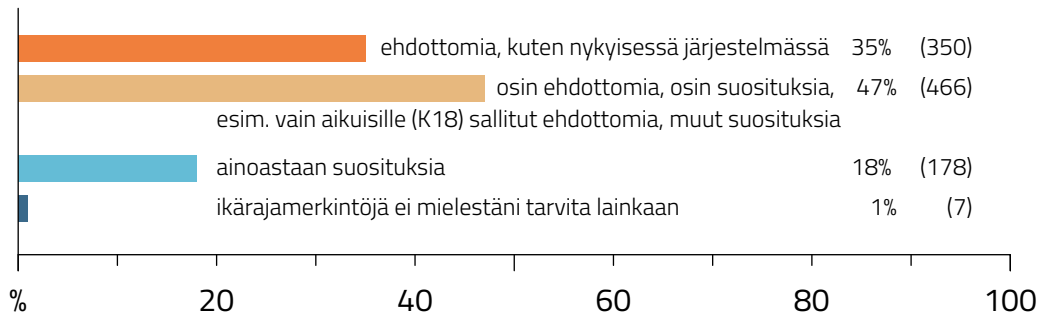
Kun verrataan vastauksia vastaajien koulutustaustan mukaan, opistotason tutkinnon suorittaneissa oli suurempi osuus niitä, joihin rajoituksilla tai merkinnöillä ei ole vaikutusta. Vastaavasti ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneissa oli suurempi osuus niitä, joihin rajoitukset ja merkinnät vaikuttavat.

Kuva 18: Ikärajojen ja kuvallisten merkien vaikutus henkilökohtaisiin elokuva- ja tv-ohjelmavalintoihin.

2.3.5 Ikärajamerkintöjen sitovuus ja tarpeellisuus

Huoltajilta kysyttiin kuinka sitovia ikärajojen tulisi heidän mielestään olla. Noin puolet, 47 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että ikärajamerkintöjen pitäisi olla vain osittain ehdottomia (Kuva 19). Noin kolmannes, 35 prosenttia vastaajista puolsi nykyistä järjestelmää, jossa ikärajat ovat ehdottomia ja niitä tulee lain mukaan noudattaa. Vähän alle viidennes, 18 prosenttia vastaajista sanoi että ikärajojen tulisi olla ainoastaan suosituksia ohjelmasta.

Kuva 19: Ikärajamerkintöjen sitovuus ja tarpeellisuus.

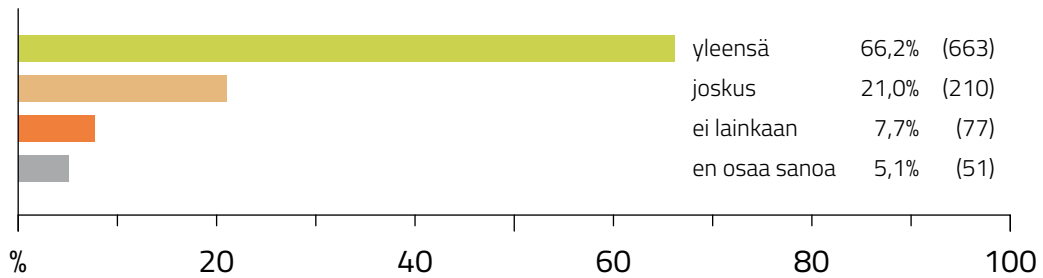
Kun tarkastellaan vastauksia sukupuolen mukaan, naisista ikärajoja ehdottomina pitävien osuus on huomattavasti suurempi kuin miehissä; 44 prosenttia naisista piti ikärajoja ehdottomina, kun miehistä vastaavasti ajatteli vain 23 prosenttia vastaajista. Vain hyvin pieni osa, alle yksi prosentti vastaajista koki, että ikärajamerkintöjä ei tarvita lainkaan.

2.4 Noudattavatko huoltajat ikärajoja?

2.4.1 Elokuvat ja tv-ohjelmat

Huoltajilta kysyttiin noudattavatko he ikärajoja, jos lapsi haluaa katsoa elokuvan tai tv-ohjelman. Lisäksi kysyttiin noudattaako lapsi heidän mielestään itse ohjelmien ikärajoja.

Tulosten mukaan valtaosa, 66 prosenttia huoltajista kertoi noudattavansa ikärajoja yleensä, kun lapsi haluaa katsoa ohjelman ja noin viidennes, 21 prosenttia sanoi noudattavansa ikärajoja joskus (Kuva 20). Kahdeksan prosenttia kaikista kyselyyn vastanneista huoltajista sanoi, että ei noudata ikärajoja lainkaan. Viisi prosenttia huoltajista ei osannut sanoa.

Kuva 20. Elokuvien tai tv-ohjelmien ikärajojen noudattaminen.

Kysymykseen vastanneista huoltajista naiset vastasivat hieman useammin noudattavansa ikärajoja yleensä, noin 69 prosenttia naisista, kun miehistä osuus oli 62 prosenttia. Miehistä taas hieman useampi (10 %) vastasi, ettei noudata ikärajoja lainkaan, kun naisista ikärajoja jätti noudattamatta vain kuusi prosenttia vastaajista.

Verrattaessa huoltajien vastauksia elokuvien ja tv-ohjelmien ikärajojen noudattamisesta ja ikärajojen tuntemuksesta, saatiin kiinnostavia tuloksia (Taulukko 1). Huoltajista, jotka eivät tunteneet elokuvien tai tv-ohjelmien ikärajoja lainkaan, vastasi 60 prosenttia silti noudattavansa ikärajoja yleensä. Myös huoltajista, jotka tunsivat kaikki ikäraajat, vastasi 69 prosenttia niin ikään noudattavansa ikärajoja yleensä.

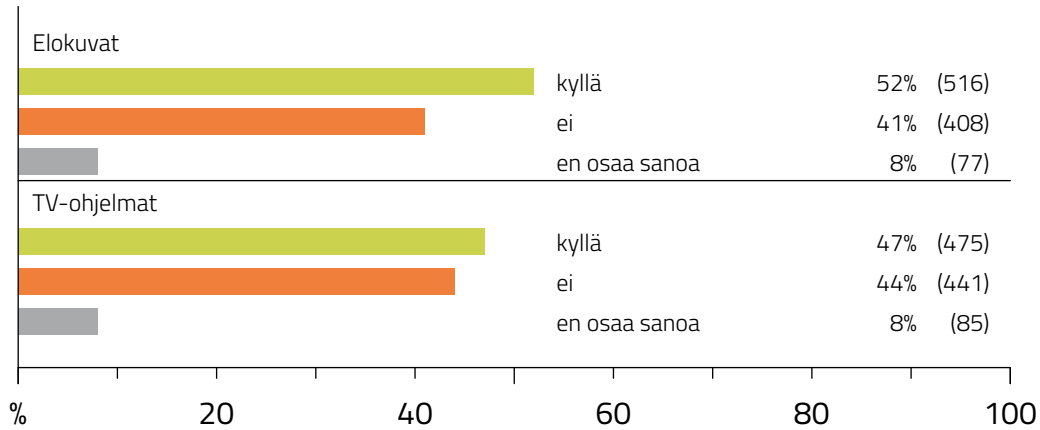
Tulosten mukaan näyttäisi siis siltä, että ikärajoja noudatetaan, vaikkei niitä tunneta. Toisaalta, on huomattava, että nykyisin ikärajamerkintä tulee näkyä selkeästi tv-ohjelman yhteydessä tai tallenteen kannessa. Ikärajoja ei välttämättä muisteta ulkoa, mutta niitä voidaan kuitenkin noudattaa silloin, kun merkintä huomataan. Tässä kyselyssä kysyttiin myös ikärajojen huomioimisesta tv-ohjelman yhteydessä tai tallennekotelossa (ks. Luku 2.3.2, s.16). Tulosten mukaan ikärajamerkinnän huomioi yli 80 prosenttia vastaajista, mikä tukee jälkimmäistä johtopäätöstä.

Kuinka hyvin tiedät elokuvien ja tv-ohjelmien ikärajojen luokitukset?

	kaikki	osittain	ei lainkaan	yhteensä	
Kun lapsenne haluaa katsoa elokuvan tai tv-ohjelman, noudatatteko ilmoitettuja ikärajoja?	yleensä	68,8 % (179)	67,0 % (364)	60,6 % (120)	66,2 % (663)
	joskus	22,7 % (59)	21,9 % (119)	16,2 % (32)	21,0 % (210)
	ei lainkaan	5,4 % (14)	7,9 % (43)	10,1 % (20)	7,7 % (77)
	en osaa sanoa	3,1 % (8)	3,1 % (17)	13,1 % (26)	5,1 % (51)
		100,0 % (260)	100,0 % (543)	100,0 % (198)	100,0 % (1001)

Taulukko 1. Huoltajien ikärajojen tuntemus ja ikärajojen noudattaminen.

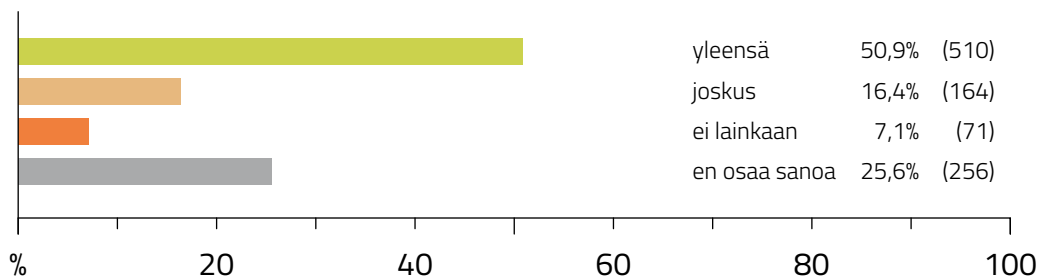
Kysyttäessä huoltajilta noudattaako lapsi heidän mielestään itse ikärajoja, noin puolet vastaajista sekä elokuvien (52 % vastaajista) että tv-ohjelmien (48 % vastaajista) kohdalla vastasi noudattavansa ikärajoja (kuva 21). Huoltajista noin kaksi viidesosaa arveli, etteivät lapset noudata ikärajoja. Kahdeksan prosenttia kysymykseen vastanneista huoltajista ei osannut sanoa.

Kuva 21. Noudattaako lapsenne itse ikärajoja (elokuvat, tv-ohjelmat).

2.4.2 Digitaaliset pelit

Huoltajilta kysyttiin noudattavatko he digitaalisten pelien ikärajoja. Noin puolet, 51 prosenttia vanhemmista vastasi noudattavansa ikärajoja yleensä (Kuva 22). Noin 16 prosenttia vastasi noudattavansa ikärajoja joskus ja jälleen noin seitsemän prosenttia, että ei noudata ikärajoja lainkaan. Varsin suuri osuus huoltajista, neljäsosa ei osannut sanoa.

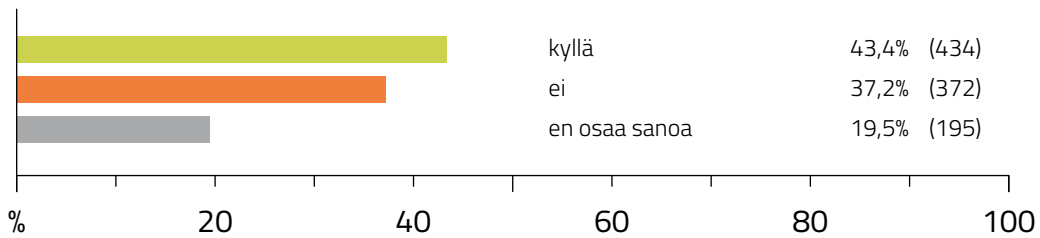
Kuva 22. Digitaalisten pelien ikärajojen noudattaminen.

Kun tarkastellaan huoltajien vastauksia sukupuolen mukaan, eivät erot ole merkittävämpiä kuin elokuvien ja tv-ohjelmienkaan kohdalla. Osat ovat kuitenkin vaihtuneet; nyt miehistä hieman suurempi osuus kertoi noudattavansa ikärajoja yleensä tai joskus.

Verrattaessa vastauksia vastaajien iän mukaan, yli sadan vastaajan ikäluokissa 38–42-vuotiaat huoltajat noudattivat pelien ikärajoja useimmin. Noin viidesosa, 18 prosenttia ikäluokkaan kuuluvista huoltajista vastasi kysymykseen,

ettei osaa sanoa. Nuoremmat 28–32-vuotiaat huoltajat noudattivat ikärajoja harvemmin ja huomattava osa, 45 prosenttia vastasi, ettei osaa sanoa. Tähän voi olla syynä se, että nuorten huoltajien lapset ovat pienempiä, eikä pelien pelaaminen ole vielä ajankohtaista.

Kysyttäessä huoltajilta noudattaako lapsenne itse pelien ikärajoja, noin 43 prosenttia huoltajista arvioi lasten noudattavan pelien ikärajoja (Kuva 23). Hieman yli 37 prosenttia huoltajista vastasi, että lapset eivät noudata ikärajoja. Noin viidennes huoltajista ei osannut vastata kysymykseen.

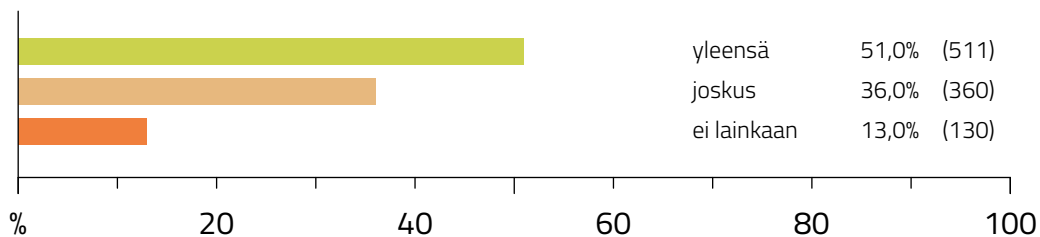
Kuva 23. Noudattaako lapsi itse ikärajoja (digitaaliset pelit).

2.4.3 Mediasisällöistä keskustelu lapsen kanssa

Huoltajilta kysyttiin keskustelevatko he lasten kanssa elokuvien ja tv-ohjelmien sisällöstä. Noin puolet, 51 prosenttia huoltajista vastasi keskustelevansa lapsen kanssa yleensä ja 36 prosenttia keskustelevansa joskus elokuvien ja tv-ohjelmien sisällöstä (Kuva 24). Huoltajista 13 prosenttia vastasi, ettei keskustele mediasisällöistä lastensa kanssa lainkaan. Elokuvien sisällöstä keskusteltiin hieman useammin yleensä kuin tv-ohjelmien sisällöstä.

Digitaalisten pelien kohdalla pelin sisällöstä keskusteli vastausten mukaan yleensä 62 prosenttia huoltajista ja joskus 47 prosenttia huoltajista. Huoltajia, jotka eivät keskustele lapsen kanssa lainkaan pelien sisällöstä, oli vastausten mukaan 23 prosenttia vastaajista.

Tulosten mukaan huoltajat, jotka keskustelevat lastensa kanssa elokuvien, tv-ohjelmien tai pelien sisällöstä yleensä myös uskovat muita huoltajia useammin lapsiensä noudattavan medioille asetettuja ikärajamäärityksiä.

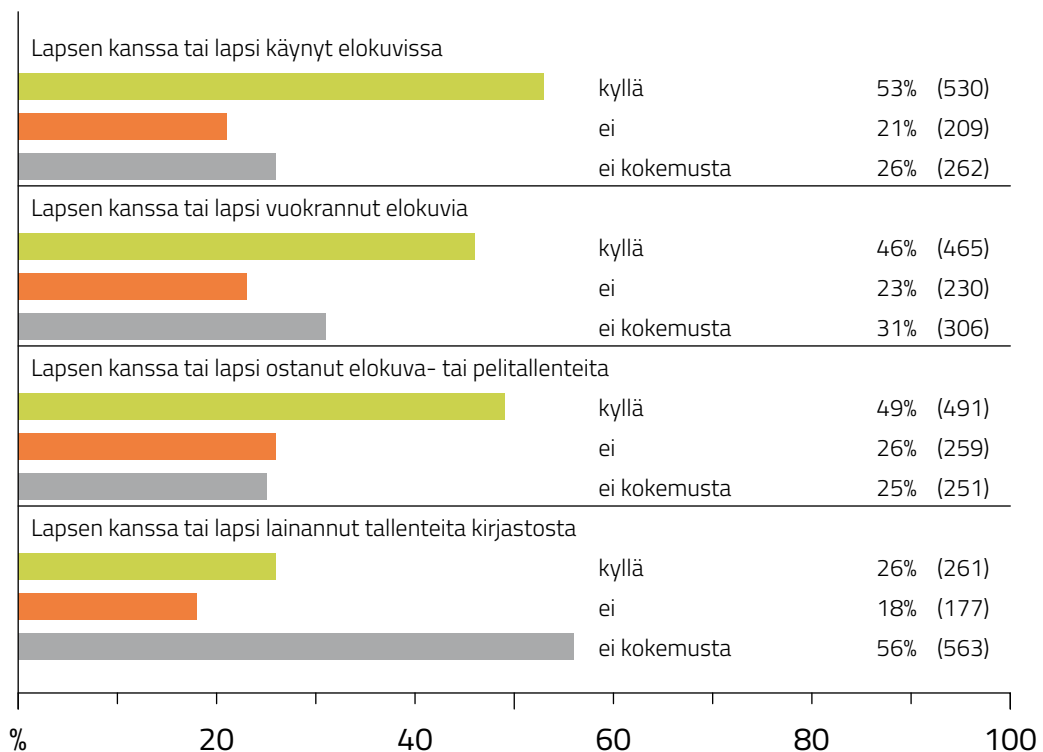
Kuva 24. Ohjelmien sisällöstä keskusteleminen lapsen kanssa.

2.4.4 Huoltajien kokemuksia ikärajojen valvonnasta

Lain mukaan kuvaohjelmien tarjoajien tulee noudattaa ikärajoja. Lapsen ikä voidaan tarkistaa elokuvateatterissa, videovuokraamossa, kaupassa tai kirjastossa. Kuvaohjelmien julkisissa esityksissä, kuten elokuvateattereissa ikäraja voidaan joustaa kolme vuotta, lukuun ottamatta ikärajaa 18. Tällöin enintään kolme vuotta ohjelman ikärajaa nuorempi lapsi voi katsoa ohjelman täysikäisen seurassa. Päivittäiskaupoilla on oma ohjeistuksensa ikärajalisten tuotteiden myynnistä asiakkaalle (PTY 2012). Jos tuotteen ikäraja on 16 tai 18 vuotta, on asiakkaan todistettava ikänsä henkilöllisyystodistuksella. Alempien ikärajojen kohdalla arvio tehdään ulkoisen olemuksen perusteella. Joidenkin tuotteiden kohdalla valvonta voi perustua myös kaupan omiin sääntöihin, joiden perusteella kassahenkilö voi kieltäytyä tuotteen myymisestä.

Vastajille selitettiin, että nykyisen lain mukaan ikärajat eivät ole suosituksia, vaan ehdottomia, ja ne velvoittavat palveluntarjoajia, kuten tv-yhtiöitä, elokuvateattereita, videovuokraamoita sekä kauppia, jotka myyvät tallenteita. Vastajilta kysyttiin onko ikärajoja valvottu, kun huoltaja ja/tai lapsi on käynyt elokuvissa tai vuokrannut elokuvia, ostanut tallenteita tai lainannut niitä kirjastosta.

Kaiken kaikkiaan noin puolet, 53 prosenttia huoltajista vastasi, että ikärajoja on valvottu elokuvateatterissa, ja 49 prosenttia, että valvontaa on tehty kaupassa ostettaessa elokuva- tai pelitallenteita. Videovuokraamossa ikärajoja oli valvottu 46 prosenttia huoltajista ja kirjastossa 26 prosenttia huoltajista mukaan.

Kuva 25. Ikärajojen valvonta eri tilanteissa.

2.5 Netti-tv:n ja maksullisten tv-palveluiden käyttö perheissä

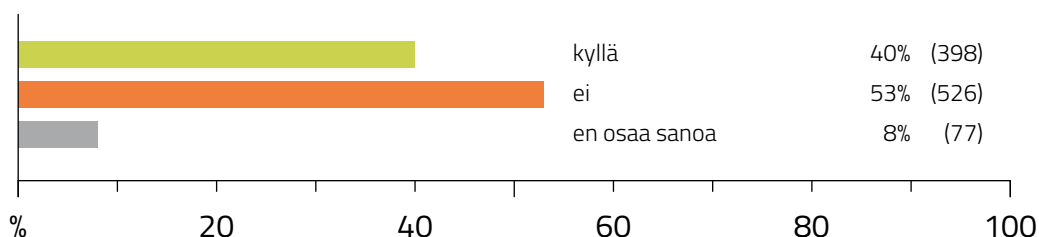
2.5.1 Lasten netti-tv:n ja maksullisten tv-palveluiden käyttö

Tv-ohjelmia ja elokuvia esitetään myös internetin kautta tv-kanavien netti-tv:ssä, kuten Yle Areenassa, Katsomossa ja Ruutu.fi:ssä. Maksuttoman tai osin maksuttoman netti-tv:n lisäksi internetissä on tarjolla erilaisia maksullisia palveluita, kuten Netflix, ViaPlay ja HBO Nordic, jotka tarjoavat tv-ohjelmia ja elokuvia esimerkiksi kuukausimaksua vastaan.

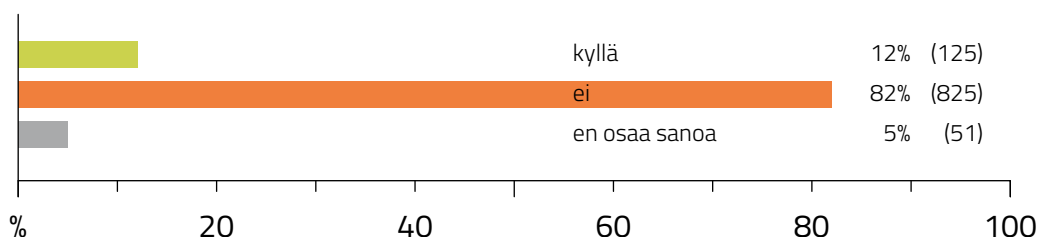
Huoltajilta kysyttiin, katsovatko heidän lapsensa ohjelmia netti-tv:stä. Lisäksi kysyttiin mielipidettä siitä, miten lasten netti-tv:n katselua pitäisi valvoa.

Huoltajista 40 prosenttia kertoi lastensa katsovan ohjelmia netti-tv:stä. Hie-man yli puolet, 53 prosenttia vastasi, etteivät heidän lapsensa katso netti-tv:tä (Kuva 26).

Huoltajilta kysyttiin myös internetissä tarjolla olevien erilaisten maksullisten palveluiden, kuten Netflixin, ViaPlayn ja HBO Nordicin käytöstä. Huomattava enemmistö, 82 prosenttia huoltajista vastasi, että lapset eivät katso maksullisia palveluita. Vain noin joka kymmenes (12 %) huoltajista vastasi lastensa käyttävän mainittuja palveluita. (Kuva 27.)

Kuva 26: Lasten netti-tv:n katselu.

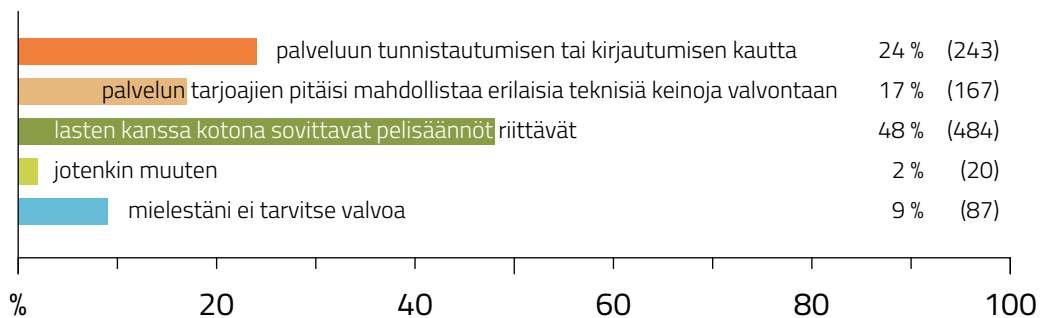

Kuva 27: Lasten maksullisia tv-ohjelmia ja elokuvia tarjoavien palveluiden käyttö.

2.5.2 Ikärajojen valvonta tv-kanavien netti-tv:ssä

Huoltajilta kysyttiin pitäisikö lasten elokuvien ja tv-ohjelmien katselua netti-tv:n kautta valvoa tarkemmin. Monivalintakysymyksen lisäksi huoltajat saivat myös ehdottaa jotain käytäntöä kuvaohjelmien nettikatselun valvomiseksi.

Tulosten mukaan lähes puolet vastaajista, 48 prosenttia oli sitä mieltä, että lasten kanssa kotona sovittavat pelisäännöt riittävät rajoittamaan tv-kanavien netti-tv:n katselua (Kuva 28). Noin neljäsosa, 24 prosenttia huoltajista piti jonkinlaista palveluun tunnistautumista tai kirjautumista sopivana keinona valvoa lasten netti-tv:n katselua. Alle viidesosa, 17 prosenttia huoltajista vastasi, että palvelun tarjoajien pitäisi yleensä mahdollistaa erilaisia teknisiä keinoja valvoa netti-tv:n katselua.

Kuva 28. Lasten elokuvien ja tv-ohjelmien katselun valvominen netti-tv:ssä.

Ehdotuksena joksikin muuksi lasten elokuvien ja tv-ohjelmien nettikatselun valvontakäytännöksi vastaajat (20 vastaajaa/1001) toivat esiin erilaisia näkökulmia tai vaihtoehtoja valvontaan (otos):

Tämä on mielestäni erittäin haasteellinen asia, koska lapset ovat nykyään erittäin osaavia sosiaalisen median käyttäjiä. Mielestäni esimerkiksi Netflixin kautta pystyy seuraamaan, mitä perheenjäsenet ovat katsoneet. Siellä on myös erikseen lapsille suunnattu kanava.

(lasten ikä: 7–11 v.)

En osaa sanoa siihen mitään ehdotusta, meillä ei katsota netistä kuin urheilua.

(lasten ikä: 7–11 v., 12–15 v.)

Jos se on jotenkin mahdollista, niin pitäisi. En osaa sanoa miten.

(lasten ikä: 7–11 v., 12–15 v.)

Selkeät kategoriat ilmoitettava, eli esim. lapset –3, 4–6, 6–1, 1–14. Tai vaihtoehtoisesti vanhat K-15 merkkaukset käyttöön. Symboliikka ei onnistunut mielestäni kovinkaan hyvin.

(lasten ikä: 4–6 v.)

Palveluun tunnistautumisen tai kirjautumisen kautta JA palvelun tarjoajien pitäisi mahdollistaa lisäksi erilaisia teknisiä keinoja valvontaan. Esim Netflixiin pääsee sisälle ihan liian helposti ja ohjelmien sisällöt ovat hyvin arveluttavia.

(lasten ikä: 0–3 v., 4–6 v., 7–11 v.)

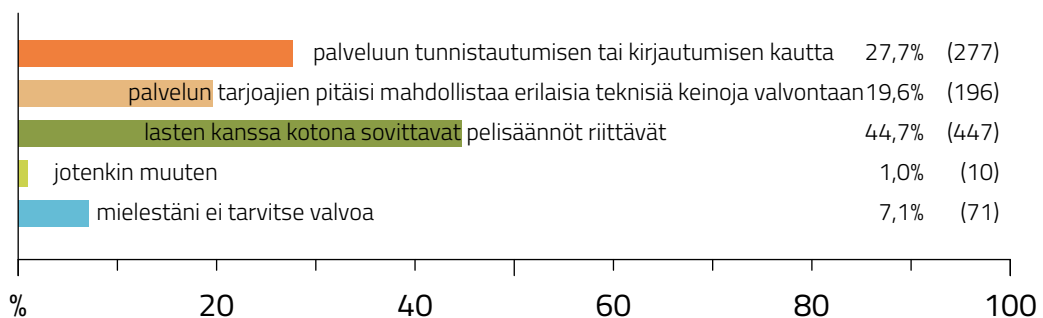
Olisi rajoitteita ja pystyisi katsomaan mitä lapsi on katsellut ja aikarajoitteita.

(lasten ikä: 7–11 v.)

2.5.3 Ikärajojen valvonta maksullisissa tv-palveluissa

Huoltajien mielipidettä kysyttiin mahdollisesta maksullisten netti-tv-palveluiden (esim. Netflix, ViaPlay, HBO Nordic) valvontakäytännöstä, kun lapsen haluaa katsella ohjelmia kyseisten palveluiden kautta.

Lähes puolet, 45 prosenttia kyselyyn osallistuneista huoltajista, vastasi kotona sovittavien pelisääntöjen riittävän lasten netti-tv:n katselun valvomiseen (Kuva 29). Noin kolmasosa, 28 prosenttia huoltajista kannatti jonkilaista palveluun tunnistautumista tai kirjautumista katsojan iän varmistamiseksi ja noin viidesosa, 20 prosenttia erilaisia, palvelun tarjoajan mahdollistamia teknisiä keinoja.

Kuva 29: Lasten tv-ohjelmien ja elokuvien katselun valvominen maksullisissa palveluissa.

Ehdotuksena joksikin muuksi maksullisen netti-tv-palvelun valvontakäytännöksi vastaajat (10 vastaajaa/1001) ehdottivat mm. palveluntarjoajan mahdollistamia valvontakeinoja (otos):

Kan inte ge något svar för personen inte har erfarenhet för barnen är små
(lasten ikä: 0–3 v., 4–6 v.)

Palvelun tarjoajien pitäisi mahdollistaa erilaisia teknisiä keinoja valvontaan niin, että valvonta olisi myös vanhempien käsissä. Koska nykyään on niin helppo kirjautua joka paikkaan oma ikänsä huijaten. Tosin jos löytyisi tapa miten kirjautua juuri omilla ikään sidotuilla tunnuksilla sisälle eri palveluihin, olisi se hyvä.
(lasten ikä: 12–15 v.)

Ohjelman, tai online-palvelun tarjoajan, tulee ilmoittaa selkeästi mikä on kohderyhmä ja kohderyhmän ikä.
(lasten ikä: 4–6 v.)

Palveluun tunnistautumisen tai kirjautumisen kautta JA palvelun tarjoajien pitäisi mahdollistaa erilaisia teknisiä keinoja valvontaan. Molemmat yhdessä vasta riittävät toimenpiteet.
(lasten ikä: 0–3 v., 4–6 v., 7–11 v.)

Pitäisi asentaa kamera, että vanhemmat voi sen avulla valvoa mitä lapsi katselee.
(lasten ikä: 16–18 v.)

Yli 16-vuotiaille suunnattuun ohjelmasisältöön jonkinlainen tunnistautuminen tai kirjautuminen. Tätä nuoremmille ikäryhmille suunnatun ohjelmatarjonnan katselua ei erikseen tarvitsisi valvoa, kuin vanhempien toimesta.
(lasten ikä: 7–11 v.)

3 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

3.1 Huoltajien ikärajatuntemus

Tämän selvityksen mukaan lasten huoltajien kuvaohjelmien ikärajojen tuntemuksessa on puutteita. Parhaiten elokuvien ja tv-ohjelmien ikärajoista tunnetaan ikäraja 18, jonka osasi nimetä noin kaksi kolmasosaa (61 %) kyselyyn vastanneista huoltajista. Noin joka toinen huoltajista tunsi muut ikärajat.

Digitaalisten pelien ikärajojen tuntemus on selvästi heikompaa; ikärajan 18 tunsi vain joka toinen vastaajista, eikä noin puolet huoltajista ei osannut luetella yhtään pelien ikärajaa. Vastaajat eivät selvästikään olleet tietoisia pelien ja muiden kuvaohjelmien ikärajojen yhtenevyydestä. Toisaalta, digitaalisia pelejä ei välttämättä pelata kaikissa perheissä tai pelaaminen ei ole lasten iän puolesta vielä ajankohtaista. Suurimman osan kyselyyn vastanneista huoltajista lapset olivat iältään alle 11-vuotiaita. Toisaalta, pelikonsoli löytyi noin kolmen viidestä (60 %) vastaajasta kotoa, eikä se ole ainoa pelaamisen edellytys – pelejä voi pelata yhtä lailla myös tietokoneella.

Huoltajien elokuvien ja tv-ohjelmien sisältösymboleiden (kuvalliset merkit) tuntemus on selvityksen mukaan melko heikkoa; kaksi viidesosaa (43 %) huoltajista tunsi väkivaltaa ja ahdistusta symboloivat merkit ja noin viidesosa (20 %) ohjelman sisältämää seksiä ja päihteiden käyttöä symboloivat merkit. Tulokseen voi vaikuttaa jonkin verran selvityksen tiedonkeruutapa, puhelinhaastattelu, joka voi tilanteena olla hankala muistaa sisällöstä kertovia merkkejä. Luultavasti moni voisi kuitenkin muistaa nähneensä symbolit esimerkiksi tv-ohjelmien yhteydessä, jos selvitettäisiin tarkemmin, mitä näillä ”kuvallisilla merkeillä” tarkoitetaan.

Pelien sisällöistä kertovien symbolien tuntemus on kokonaisvaltaisesti heikompaa kuin elokuvien ja tv-ohjelmien kohdalla. Etenkin vain peleissä käytettäviä voimakasta kielenkäyttöä, syrjintää tai uhkapeliä esittävien symbolien tuntemus on hyvin heikkoa: ne tunsi alle kuusi prosenttia vastaajista Pelien kohdalla kiroilua symboloi puhekupla, syrjintää kolme ihmishahmoa ja uhkapeliä kaksi noppaa. Kaiken kaikkiaan, noin kolme viidesosaa (62 %) huoltajista ei osannut nimetä kaikkia pelien symbolimerkkejä spontaanisti, kun elokuvien ja tv-ohjelmien kohdalla merkkejä ei tuntenut noin kaksi viidesosaa (43 %) huoltajista.

Ikärajiin perustuvat tv-ohjelmien esitysajat (vedenjakajakellonajat) eivät myöskään ole tämän selvityksen perusteella huoltajien tiedossa. Noin kolmasosa (n. 28 %) huoltajista tunsi esitysajan klo 21 ja ikärajan 16 sekä esitysajan klo 23 ja ikärajan 18. Kolme viidesosaa (63 %) huoltajista ei osannut luetella vedenjakaja-aikoja. Nykyiset tv-ohjelmien esitysajankohdat ja sallitut ikärajat ovat klo 17, jota ennen tv:ssä ei saa esittää ikärajan 12 saaneita ohjelmia (klo 17/12), klo 21/ 16 ja klo 23/18. Suurin osa, lähes 90 prosenttia kyselyyn vastanneista huoltajista piti nykyisiä vedenjakaja-aikoja kuitenkin sopivina.

Ikärajojen, sisältösymbolien ja vedenjakaja-aikojen huonosta tunnettuudesta huolimatta suurin osa, 71 prosenttia huoltajista kokee, että heillä on

riittävästi tietoa ikärajoista. Vain joka viides ilmoittaa tarvitsevansa lisätietoa jonkin verran. Huoltajat näyttäisivätkin arvioivan tietonsa selvästi paremmiksi kuin mitä ne todellisuudessa ovat.

3.2 Huoltajien suhtautuminen ikäraja- ja sisältömerkintöihin

Tulosten mukaan huoltajille on keskimäärin tärkeintä tietää etukäteen median sisältämästä seksistä, väkivallasta ja huumeista. Järkyttävistä tai ahdistavista sekä pelottavista tai ahdistavista kohtauksista tietämistä pidetään niin ikään hyvin tärkeänä tai melko tärkeänä tietää. Mediasisällöistä tietämisen tärkeys laskee lasten iän kasvaessa ja matalimmat keskiarvot muodostuivatkin niiden huoltajien vastauksista, joiden lapset ovat iältään jo 16–18 -vuotiaita. Tulos on looginen; pienempien lasten kohdalla ohjelman haitallisesta sisällöstä pidetään luonnollisesti tärkeämpänä tietää etukäteen.

Noin neljä viidesosaa, yli 80 prosenttia huoltajista kertoi huomioivansa ikärajamerkinnät DVD-tallenteen kannessa ja tv-ohjelman tai elokuvan yhteydessä, mikä on varsin suuri määrä. Digitaalisten pelien kannessa ikärajamerkintä huomioidaan hieman harvemmin; kolme viidesosaa (60 %) huoltajista vastasi huomioivansa merkinnät pelitallenteen kannessa.

Jos huoltajat saisivat itse valita, yli puolet (57%) vastaajista olisi nykyisen käytännön eli ikärajojen ja symbolimerkkien yhdessä muodostaman luokittelujärjestelmän kannalla. Toiseksi eniten, noin kolmasosa (36 %) huoltajista kannatti pelkästään ikärajoihin perustuvaa järjestelmää. Vain yksi prosentti, 11 huoltajaa 1001 vastaajasta oli sitä mieltä, että luokittelua ei tarvita lainkaan.

Selkeä enemmistö, 84 prosenttia huoltajista pitää ikärajojen nykyisiä porrastusvälejä (S–7, 7–12, 12–16, 16–18) sopivina. Valtaosa, yli puolet huoltajista piti myös pelien ikärajojen porrastusvälejä sopivina, mutta huomattavasti suurempi osa, 25 prosenttia huoltajista vastasi, että ei osaa sanoa. Tulokseen voi vaikuttaa selvityksen tiedonkeruutapa, puhelinhaastattelu, joka voi tilanteena olla hankala spontaanisti arvioida sopivia ikärajoja.

Ikärajojen vaikutus huoltajien omiin elokuva- ja tv-ohjelmavalintoihin jakoi vastaajia. Yli puolet (58 %) huoltajista kertoi, että rajoitukset tai merkinnät eivät vaikuta heidän henkilökohtaisiin ohjelmavalintoihinsa. Toisaalta vastaajia, joihin rajoitukset ja merkinnät vaikuttavat, on myös merkittävä määrä.

Lähes puolet, 47 prosenttia kyselyyn vastanneista huoltajista mieltää ikärajat vain osittain ehdottomiksi (esimerkiksi ikäraja 18) ja osittain suosituksiksi. Ehdottomia, kuten nykyisessä järjestelmässä, ikärajojen pitäisi olla noin kolmasosan (35 %) huoltajista mielestä. Vain muutama huoltaja tuhannesta vastaajasta on sitä mieltä, ettei ikärajoja tarvita lainkaan. Sukupuolella, iällä tai koulutustaustalla ei ollut merkittävää vaikutusta vastaukseen.

3.3 Ikärajojen noudattaminen ja valvonta

Huoltajista kaksi kolmasosaa (66 %) kertoo noudattavansa yleensä asetettua ikärajaa, kun lapsi haluaa katsoa elokuvan tai tv-ohjelman. Joskus ikärajoja kertoi noudattavansa noin viidesosa (21 %) huoltajista. Mielenkiintoista on, että huoltajat, jotka eivät osanneet luetella ikärajoja, kertoivat kuitenkin noudattavansa niitä. Toisaalta, ikärajamerkinnät näkyvät nykyisin selkeästi, jonka vuoksi ikärajoja voi noudattaa tilanteen mukaan, vaikka niitä ei muistaisikaan ulkoa. Kysyttäessä huoltajilta noudattavatko lapset elokuville ja tv-ohjelmille ja asetettuja ikärajoja, noin puolet vastasi lasten noudattavan ikärajoja myös itse. Todellisuudessa huoltajien voi kuitenkin olla hyvin vaikea arvioida lasten käyttäytymistä tässä tapauksessa.

Digitaalisten pelien kohdalla ikärajoja noudatettiin hieman harvemmin; noin kaksi viidesosaa huoltajista kertoi noudattavansa pelien ikärajoja. Noin viidenes vastaajista ei osannut sanoa.

Huoltajista keskimäärin puolet kertoi keskustelelevansa lapsensa kanssa yleensä mediasisällöistä ja noin kolmasosa keskustelelevansa joskus. Videopelien kohdalla sisällöstä keskustelelee yleensä vain joka kolmas ja joka kolmas ei keskustele lainkaan. Huoltajat, jotka eivät osanneet nimetä kaikkia videopeleissä käytettäviä varoitusmerkintöjä myös keskustelevat lastensa kanssa vähemmän videopelien sisällöistä. Elokuvien ja tv-ohjelmien kohdalla ei vastaavaa merkittävää eroa ole, vaan varoitusmerkkietämyksestä huolimatta sisällöistä yleensä keskustellaan. Lastensa kanssa elokuvien, tv-ohjelmien ja pelien sisällöistä keskustelevat huoltajat vastasivat myös noudattavansa useammin ikärajoja, kun lapsi haluaa katsoa ohjelma tai pelata peliä.

Kysyttäessä ikärajojen valvonnasta eri yhteyksissä kaiken kaikkiaan noin puolet huoltajista vastasi, että ikärajoja on valvottu heidän kokemuksensa mukaan elokuvateatterissa, videovuokraamossa sekä kaupassa ohjelmatallenteita ostettaessa. Ikärajojen valvonnasta kirjastossa yli puolella vastaajista ei ollut lainkaan kokemusta.

3.4 Lasten netti-tv:n käyttö ja käytön valvominen

Huoltajista kaksi viidesosaa (40 %) kertoi lapsensa katsovan netti-tv:tä. Huomattava enemmistö vastaajista kertoi myös, etteivät perheen lapset käytä maksullisia netti-tv-palveluita; vain hieman reilu kymmenesosa sanoi lastensa käyttävän mainittuja palveluita.

Puolet huoltajista oli sitä mieltä, että lapsen kanssa yhdessä sovitut pelisäännöt riittävät valvontakeinoksi netti-tv:n ja maksullisten netti-tv-palveluiden käyttöön. Joka neljäs huoltajista kannatti palveluun tunnistautumista tai kirjautumista.

Selvityksen mukaan suomalaisten, alle 18-vuotiaiden lasten huoltajien mukaan ikärajoja tarvitaan, mutta niiden tuntemus tv:n ja elokuvien kohdalla on vain kohtalaista. Digitaalisten pelien kohdalla ikärajat tunnetaan vielä huominnon. Huoltajien omasta arviosta huolimatta, lisätiedon tarvetta ikärajois-

ta vaikuttaa selvityksen perusteella olevan. Ikärajamerkintöihin kiinnitetään kuitenkin huomioita ja lähes kaksi kolmasosaa huoltajista noudattaa niitä ainakin joskus. Noin puolet vanhemmista keskustelee ikärajoista lastensa kanssa. Suuri osa huoltajista pitää myös nykyisiä tv-ohjelmien ikärajiin perustuvia esitysaikoja sopivina. Kaiken kaikkiaan, selvityksen perusteella vaikuttaisi siltä, että huoltajien mielestä kuvaohjelmien ikärajojen luokittelu on tarpeellista, mutta ikärajojen valvonta voisi olla omaehtoisempaa: ikärajat voisivat olla osin suosituksia, osin ehdottomia (esim. ikärajan 18 kohdalla) ja esimerkiksi lasten netti-tv:n katselun valvontaan riittävät puolen huoltajista mukaan perheen sisäisesti sovitut pelisäännöt.

3.5 Tulosten vertailu aiemmin tehtyjen selvitysten tuloksiin

Huoltajien ikärajiin liittyvää tietoutta ja ikärajojen noudattamista on selvitty aiemmin muun muassa Valtion elokuvatarkastamon VET:in (2002, 2005, 2007, 2009), Opetus- ja kulttuuriministeriön OKM:n (2009) sekä Viestintäviraston (2003, 2007, 2009) tekemissä selvityksissä. VET:in osana kuluttajabarometriä julkaisemat kyselyt oli suunnattu yleisesti 15–74-vuotiaille suomalaisille ja niiden tavoitteena oli mm. selvittää ikärajatuntemusta, arvioida ikärajojen porastuksia, tarkastuskäytäntöjä sekä ikärajojen valvontaa. OKM:n vuonna 2009 teettämässä tutkimuksessa selvitettiin vanhempien silloisen ikärajajärjestelmän tuntemuksen ja ohjelmien luokittelutarpeen lisäksi myös muita audiovisuaalisen median käyttöön liittyviä asioita. Tutkimusta varten haastateltiin 1003 3–15-vuotiaan lapsen vanhempaa. Viestintävirasto on puolestaan selvittänyt säännöllisesti vuodesta 2003 lähtien miten hyvin vanhemmat tuntevat lapsille haitallisten tv-ohjelmien lähetysaikoja ja varoituskäytäntöjä. Vuonna 2009 julkaistiin neljäs ja viimeisin seurantatutkimus, jossa selvitettiin vanhempien medialukutaidon tasoa. Tutkimusta varten haastateltiin 750 alle 18-vuotiaan lapsen vanhempaa.

Selvitysten tutkimusasetelmissa on kuitenkin jonkin verran eroja, eivätkä tulokset ole suoraan verrattavissa toisiinsa tai tämän selvityksen tuloksiin. Tässä luvussa kuitenkin verrataan joitain saatuja tuloksia ko. aiempien selvitysten tuloksiin.

Ikärajojen tunnettuus: Elokuvat ja tv-ohjelmat

Verrattaessa tämän selvityksen tuloksia Opetusministeriön vuonna 2009 teettämän tutkimuksen tuloksiin, tunnetaan keskimmäiset ikärajat 7 ja 12 vuonna 2013 hieman paremmin kuin neljä vuotta aiemmin. Vuonna 2009 alle puolet huoltajista muisti silloiset ikärajat kielletty alle 11 ja 13 -vuotiailta. Nykyisen ikärajan 16 taas tunsi pienempi joukko huoltajia, noin 54 prosenttia, kun vuonna 2009 ikärajan K15 tunsi lähes 80 prosenttia vastaajista. Myös kuvaohjelmalain muuttumisen jälkeen samana säilynyt ikäraja 18 muistettiin vuonna 2013 huomnommin, kun 67 prosenttia vastaajista osasi mainita sen. Vuonna 2009 ikärajan K18 tunsi 78 prosenttia huoltajista.

Saatuja tuloksia voidaan verrata jossain määrin myös Valtion elokuvatarkastamon vuosina 2007 ja 2009 teettämien kyselyjen tuloksiin, mutta vertailussa tulee ottaa huomioon, että kyselyiden kysymyksenasettelut eroavat toisistaan. VET:n vuoden 2007 kyselyssä kysyttiin pelkästään elokuvien ikärajoista ja vuoden 2009 kyselyssä elokuva- ja DVD-tallenteiden ikärajoista, kun taas käsillä oleva kysely kohdistuu nykyisen lain mukaan myös tv-ohjelmien ikärajatuntemukseen. Keskeinen ero VET:in kyselyihin on myös kohderyhmä, joka vuoden 2007 ja 2009 kyselyissä oli yleensä 15–74-vuotiaat suomalaiset, kun vuonna 2013 kysely kohdistui suomalaisiin lasten huoltajiin.

Kun VET:n kyselyjä (2007, 2009) kuitenkin verrataan käsillä olevan kyselyn tuloksiin, näyttäisi siltä, että kaikista kolmesta kyselystä saatujen tulosten mukaan, kuvaohjelmien ikärajojen tunnetaan tänä päivänä hieman paremmin, jos kaikkien ikärajojen tunnettuutta pidetään mittarina. Toisaalta, tiettyjen ikärajojen tunnettuus on pysynyt lähes samana, esimerkiksi ikäraja 18 on pysynyt ikärajoista tunnetuimpana. Joka tapauksessa, kyselyjen eroavaisuudet huomioon ottaen voidaan tulosten perusteella päätellä, että kaiken kaikkiaan suomalaiset lasten huoltajat näyttäisivät tuntevan kuvaohjelmien ikärajoja paremmin vuonna 2013 kuin suomalaiset yleensä elokuvien ja elokuvatallenteiden ikärajoja vuosina 2007 ja 2009. Vuonna 2013 eri ikärajoja tunnetaan tasaisemmin; vähiten tunnetun alimman ikärajan S, sallittu kaiken ikäisille tunti 42 prosenttia huoltajista ja parhaiten tunnetun, ikärajan 18 61 prosenttia huoltajista, kun taas esimerkiksi 2007 vastaavat luvut olivat alle 10 prosenttia (S, sallittu) ja 64 prosenttia (ikäraja 18)

Saatujen tulosten mukaan vaikuttaisi siltä, että ikäraja 18 tunnetaan yleensä kaikista ikärajoista parhaiten: vuonna 2007 sen tunti 64 prosenttia suomalaisista, vuonna 2009 jopa 70 prosenttia suomalaisista ja vuonna 2013 61 prosenttia suomalaisista lasten huoltajista. Toiseksi tunnetuin ikärajoista on puolestaan ollut vuosina 2007 ja 2009 ikäraja 15, jonka tunti vuonna 2007 62 prosenttia ja vuonna 2009 70 prosenttia kaikista suomalaisista, kun taas vuonna 2013 vastaava ikäraja 16 oli vasta neljänneksi tunnetuin: sen tunti 50 prosenttia huoltajista. Huoltajat tunsivat paremmin ikärajat 7 ja 12, joskaan prosenttiosuudet näiden välillä eivät olleet kuutta prosenttiyksikköä suuremmat.

Ikärajojen tunnettuus: Pelit

Kun verrataan digitaalisten pelien ikärajojen tunnettuutta vuonna 2013 Opetusministeriön 2009 saamiin tuloksiin, tunsivat vanhemmat myös tuolloin pelin ikärajoista parhaiten ikärajan 18, jonka tunti tuolloin 55 prosenttia vanhemmista. Vuonna 2013 sen tunti hieman harvempi, 42 prosenttia huoltajista. Kaiken kaikkiaan pelien ikärajatuntemus on kuitenkin parantunut vuodesta 2009, ikärajan 16 kohdalla jopa yli puolella, kun 2009 sen tunti vain 14 prosenttia vastaajista – 2013 ikärajan 16 tunti 35 prosenttia huoltajista.

Tv-ohjelmien esitysaikojen tunnettuus

Tv-ohjelmien vedenjakajakellonajoista kysyttiin kansalaisilta myös Opetuskulttuuriministeriön vuonna 2009 teettämässä tutkimuksessa. Kun verrataan vuonna 2013 saatuja tuloksia OKM:n 2009 teettämän kyselyn tuloksiin, on suurin

ero esitys-ajan klo 21 tunnettuudessa. Vuonna 2009 vedenjakaja-ajan klo 21 ja silloisen ikärajan 15 tunti noin 70 prosenttia vastaajista, kun vuonna 2013 vastaajan ajankohdan/ikärajan tuntee vain noin kolmasosa, 27 prosenttia vastaajista. Esitysajan 23/ikärajan 18 taas tunti vuonna 2009 noin 25 prosenttia vastaajista, kun sen tuntee vuonna 2013 noin kolmasosa, 29 prosenttia kaikista kyselyyn vastanneista. Esitysaika klo 17 oli vastaajien tiedossa huonosti sekä 2009 että 2013, joskin ajankohta tunnettiin vuonna 2013 kuitenkin huomattavasti paremmin: vuonna 2009 sen tunti vain neljä prosenttia haastatelluista huoltajista.

LÄHTEET

- Aaltonen, T. (2009). Mediakasvatus suomalaisperheissä.
Viestintäviraston julkaisu 11/2009.
- Kuvaohjelmalaki (710/2011) <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110710>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2009). Audiovisuaalisen median sääntelyn toimivuus ja kehittämistarpeet vanhemman näkökulmasta.
Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:25.
- Päivittäistavarakauppa ry. (2012). Kassahenkilön ikärajaopas.
<https://omavalvonta.ptv.fi/Education/Material/Responsibility/fi/ikarajaopas.pdf>
- Valtion Elokuvatarkastamo/Tilastokeskus (2009). Kuvaohjelmien ikäraajatutkimus
(Ei julkaistu)
- Valtion Elokuvatarkastamo/Tilastokeskus (2007). Kuvaohjelmien ikäraajatutkimus.
(Ei julkaistu)
- Valtion Elokuvatarkastamo/Tilastokeskus (2002). Kuvaohjelmien ikäraajatutkimus.
(Ei julkaistu)
- Valtion Elokuvatarkastamo/Tilastokeskus (2005). Kuvaohjelmien ikäraajatutkimus.
(Ei julkaistu)

LIITTEET

Liite 1. Kysymyslomake

3. Ovatko elokuvia ja tv-ohjelmia koskevat ikärajojen porrastusvälit mielestänne

1. sopivat
2. liian lyhyet
3. liian pitkät
4. en osaa sanoa

4. Kun lapsenne haluaa katsoa elokuvan tai tv-ohjelman, noudatatteko ilmoitettuja ikärajoja

1. yleensä
2. joskus
3. ei lainkaan
4. en osaa sanoa

5. Osaisitteko luetella nykyiset digitaalisten pelien (esim. Xbox, PlayStation, PC-pelejä) ikäraajat? (monivalinta)

Haastattelija: kysytään avoimesti ja merkitään, mitkä osaa luetella spontaanisti. Jos ei tiedä kaikkia oikein, niin luetellaan kaikki kohdat ja kerrotaan oikeat ikäraajat vastaajalle.

1. 3 – sallittu kaikenikäisille
2. 7 – kielletty alle 7-vuotiailta
3. 12 – kielletty alle 12-vuotiailta
4. 16 – kielletty alle 16-vuotiailta
5. 18 – vain aikuisille

Haastattelijan merkintä:

1. vastaaja osannut luetella spontaanisti
2. vastaaja ei osannut luetella spontaanisti

6. Ovatko digitaalisten pelien ikärajojen porrastusvälit mielestänne

1. sopivat
2. liian lyhyet
3. liian pitkät
4. en osaa sanoa

7. Kun lapsenne haluaa pelata digitaalista peliä, noudatatteko ilmoitettuja ikärajoja

1. yleensä
2. joskus
3. ei lainkaan
4. en osaa sanoa

8. Kun lapsenne haluaa katsoa elokuvan tai tv-ohjelman, tai pelata peliä, kuinka tärkeää on mielestänne tietää ennakkoon seuraavista mahdollista haittaa aiheuttavista mediasisällöistä?

Asteikko: 4 = hyvin tärkeää, 3 = melko tärkeää, 2 = ei kovin tärkeää, 1 = ei lainkaan tärkeää

	HYVIN TÄRKEÄÄ	MELKO TÄRKEÄÄ	EI KOVIN TÄRKEÄÄ	EI LAINKAAN TÄRKEÄÄ
1. väkivalta.....	4	3	2	1
2. järkyttävät tai ahdistavat kohtaukset, joissa esim. vakavasti sairaita ihmisiä, nälänhätää, leikkauksia tai eläinten kärsimystä.....	4	3	2	1
3. pelottavat tai ahdistavat kohtaukset, joissa esim. kauhua tai kohtauksia, joissa on pelottavia ääniä.....	4	3	2	1
4. alastomuus.....	4	3	2	1
5. seksi.....	4	3	2	1
6. kiroilu tai muu epäsovinnainen kielenkäyttö.....	4	3	2	1
7. vaarallinen käytös, esimerkiksi hengenvaaralliset temput.....	4	3	2	1
8. tupakointi.....	4	3	2	1
9. alkoholin käyttö.....	4	3	2	1
10. huumeet.....	4	3	2	1
11. syrjintä tai rasismi.....	4	3	2	1

9. A. Keskusteletteko lapsenne kanssa elokuvien ja tv-ohjelmien sisällöistä?**B. Keskusteletteko lapsenne kanssa pelien sisällöistä?****A. Elokuvien ja tv-ohjelmien sisällöistä**

1. yleensä
2. joskus
3. ei lainkaan

B. Pelien sisällöistä

1. yleensä
2. joskus
3. ei lainkaan

INFO: Nykyisin ikärajojen yhteydessä esitetään myös elokuvan, tv-ohjelman tai digitaalisen pelin haitallisesta sisällöstä kertova kuvallinen merkki.

10. Osaisitteko luetella elokuvien ja tv-ohjelmien kuvalliset merkit? (monivalinta)

Haastattelija: kysytään avoimesti ja merkitään, mitkä osaa luetella spontaanisti. Jos ei tiedä kaikkia oikein, niin luetellaan kaikki kohdat ja kerrotaan oikeat merkit ja niiden merkitykset vastaajalle.

1. nyrkkiin puristunut käsi – sisältää väkivaltaa
2. naisen ja miehen symbolit – sisältää seksiä
3. hämähäkki – voi aiheuttaa pelkoa tai kauhua
4. injektioruisku – sisältää päihteiden käyttöä

Haastattelijan merkintä:

1. vastaaja osannut luetella spontaanisti 2. vastaaja ei osannut luetella spontaanisti

11. Entä osaisitteko luetella pelien kuvalliset merkit? (monivalinta)

Haastattelija: kysytään avoimesti ja merkitään, mitkä osaa luetella spontaanisti. Jos ei tiedä kaikkia oikein, niin luetellaan kaikki kohdat ja kerrotaan oikeat merkit ja niiden merkitykset vastaajalle.

1. nyrkkiin puristunut käsi – sisältää väkivaltaa
2. naisen ja miehen symbolit – sisältää seksiä
3. hämähäkki – voi aiheuttaa pelkoa tai kauhua
4. injektiorisku – sisältää viittauksia huumeiden käyttöön tai huumeiden käyttöä
5. puhekupla, jossa kiroilua tarkoittavia merkkejä – sisältää voimakasta kielenkäyttöä
6. kolme ihmishahmoa, joista kaksi uhkaa yhtä – sisältää syrjintää tai syrjintään rohkaisevaa materiaalia
7. kaksi noppaa – rohkaisee pelaamaan uhkapeliä tai opettaa sitä

Haastattelijan merkintä:

1. vastaaja osannut luetella spontaanisti 2. vastaaja ei osannut luetella spontaanisti

INFO: Nykyisen lain mukaan ikärajat eivät ole suosituksia, vaan ehdottomia, ja ne velvoittavat palveluntarjoajia, kuten tv-yhtiöitä, elokuvateattereita, videovuokraamoita sekä kauppoja, jotka myyvät tallenteita.

12. Onko ikärajoja valvottu, kun te ja/tai lapsenne on käynyt

Haastattelija: kysytään vuorotellen kustakin vaihtoehdosta ja merkitään vastaus kyllä/ei/ei kokemusta.

	KYLLÄ	EI	EI KOKEMUSTA
1. käynyt elokuvissa.....	☐	☐	☐
2. vuokrannut elokuvia.....	☐	☐	☐
3. ostanut elokuva- tai pelitallenteita.....	☐	☐	☐
4. lainannut tallenteita kirjastosta	☐	☐	☐

13. Oletteko kiinnittänyt huomiota ikärajamerkintään

Haastattelija: kysytään vuorotellen kustakin vaihtoehdosta ja merkitään vastaus kyllä/ei/ei kokemusta.

	KYLLÄ	EI	EI KOKEMUSTA
1. dvd-tallenteen kanssa.....	☐	☐	☐
2. tv-ohjelman tai -elokuvan yhteydessä.....	☐	☐	☐
3. digitaalisen pelin (esim. Xbox, PlayStation, PC-pelejä) kanssa	☐	☐	☐

INFO: Tv-ohjelmia ja elokuvia esitetään myös Internetin kautta tv-kanavien netti-tv:ssä, kuten Yle Areena, Katsomo ja Ruutu.fi.

14. Katsovatko lapsenne ohjelmia netti-tv:stä?

1. kyllä 3. en osaa sanoa
2. ei

15. Pitäisikö lasten netti-tv:n katselua valvoa mielestänne nykyistä tarkemmin

1. palveluun tunnistautumisen tai kirjautumisen kautta
2. palvelun tarjoajien pitäisi mahdollistaa erilaisia teknisiä keinoja valvontaan
3. lasten kanssa kotona sovittavat pelisäännöt riittävät
4. jotenkin muuten, miten? _____
5. mielestäni ei tarvitse valvoa

INFO: Maksuttoman netti-tv:n ohella Internetissä on tarjolla erilaisia maksullisia palveluita, kuten Netflix, ViaPlay ja HBO Nordic, jotka tarjoavat tv-ohjelmia ja elokuvia esimerkiksi kuukausimaksua vastaan.

16. Katsovatko lapsenne edellä mainittuja maksullisia palveluita?

1. kyllä 3. en osaa sanoa
2. ei

17. Pitäisikö lasten tv-ohjelmien ja elokuvien katselua maksullisten palveluiden kautta valvoa mielestänne nykyistä tarkemmin

1. palveluun tunnistautumisen tai kirjautumisen kautta
2. palvelun tarjoajien pitäisi mahdollistaa erilaisia teknisiä keinoja valvontaan
3. lasten kanssa kotona sovittavat pelisäännöt riittävät

4. jotenkin muuten, miten? _____
 5. mielestäni ei tarvitse valvoa

18. Lapsia suojellaan haitallisilta mediasisällöiltä myös televisio-ohjelmien esittämissaikojen avulla. Esittämissajat perustuvat kuvaohjelmalakiin ja ovat tv-yhtiöiden yhdessä sopimia. Tunneteko nämä esitysajankohdat? (monivalinta)

Haastattelija: kysytään avoimesti ja merkitään, mitkä osaa luetella spontaanisti. Jos ei tiedä kaikkia oikein, niin luetellaan kaikki kohdat ja kerrotaan oikeat esitysajat vastaajalle.

1. sallittu yli 12-vuotiaille klo 17 jälkeen
 2. sallittu yli 16-vuotiaille klo 21 jälkeen
 3. sallittu 18-vuotta täyttäneille klo 23 jälkeen

Haastattelijan merkintä:

1. vastaaja osannut luetella spontaanisti
 2. vastaaja ei osannut luetella spontaanisti

19. Mitä mieltä olette nykyisistä televisio-ohjelmien esitysajankohdista?

Haastattelija: kysytään kysymys ja luetaan vaihtoehdot 1-3. Jos vastaaja on sitä mieltä, että esitysajankohtia tulisi muuttaa, merkitään rasti kohtaan 1 ja kysytään kohdat 1.1.-1.4. yksitellen ja merkitään avoimesti.

1. Esitysajankohtia tulisi muuttaa, **miten?**
 1.1. Ikärajalle 7: klo _____.____ jälkeen
 1.2. Ikärajalle 12: klo _____.____ jälkeen
 1.3. Ikärajalle 16: klo _____.____ jälkeen
 1.4. Ikärajalle 18: klo _____.____ jälkeen
 2. nykyiset ajankohdat ovat sopivat
 3. esittämissajankohtia ei tarvitse erikseen määrätä/asettaa

20. Pitäisikö kaikkien ikärajojen mielestänne olla

1. ehdottomia, kuten nykyisessä järjestelmässä
 2. osin ehdottomia, osin suosituksia, esimerkiksi vain aikuisille (K18) sallitut ehdottomia, muut suosituksia
 3. ainoastaan suosituksia
 4. ikärajamerkintöjä ei mielestäni tarvita lainkaan

21. Jos voisitte valita, millaisen luokittelujärjestelmän valitsisitte elokuville, dvd-tallenteille ja tv-ohjelmille?

1. ikärajoihin perustuvan järjestelmän
 2. kuvallisiin merkkeihin perustuvan järjestelmän
 3. järjestelmän, jossa olisivat sekä ikärajat että kuvalliset merkit
 4. ei mitään luokittelua
 5. jonkin muun, millaisen? _____

22. Noudattaako lapsenne mielestänne itse

Haastattelija: kysytään vuorotellen kustakin vaihtoehdosta ja merkitään vastaus kyllä/ei/en osaa sanoa.

	KYLLÄ	EI	EN OSAA SANOA
1. elokuvien ikärajoja	☐	☐	☐
2. tv-ohjelmien ikärajoja	☐	☐	☐
3. digitaalisten pelien ikärajoja	☐	☐	☐

23. Vaikuttavatko ohjelmien ikärajat ja kuvalliset merkit omiin henkilökohtaisiin elokuva- ja tv-ohjelmavalintoihinne?

1. kyllä
 2. ei

24. Tarvitsetteko lisätietoa elokuvien, tv-ohjelmien ja pelien ikärajoista?

1. minulla on riittävästi tietoa asiasta
 2. tarvitsen lisätietoa jonkin verran
 3. tarvitsen lisätietoa paljon
 4. asia ei kiinnosta minua

INFO: Lisätietoa aiheesta voitte katsoa ikarajat.fi -sivustolta.

25. Haluaisitteko kertoa vielä muuta palautetta aiheeseen liittyen tai lähettää terveisiä Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus MEKUlle?

TÄSSÄ OLIVAT KAIKKI KYSYMYKSEMME. KIITOS VASTAUKSESTANNE JA AURINKOISTA KESÄÄ!

Haastattelijan kommentit: